

CEĻŠ

**Teologisks
rakstu
krājums**

6

Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca

CEĻŠ

Teoloģisku rakstu krājums

Nr. 6

Rīga 1990

Hanss Kings dzimis Šveicē 1928. gadā. No 1948. gada līdz 1955. gadam studējis teoloģiju un filozofiju pāvesta Gregoriana universitātē Romā. Ordinēts 1954. gadā. 1955. gadā studējis Sorbonnā un Katoļu institūtā Parīzē. 1957. gadā ieguvis teoloģijas doktora grādu. No 1957. gada līdz 1959. gadam veicis praktisko dvēseļu kopšanas darbu Lucernas galma baznīcā [*Hofkirche*]. 1960. gadā saņēmis uzaicinājumu strādāt Tbingenes universitātē par fundamentālteoloģijas profesoru. 1962. gadā pāvests Jānis XXIII viņu iecēla par Otrā Vatikāna koncila oficiālo konsultantu. Kopš 1963. gada - dogmatikas un ekumēniskās teoloģijas profesors. Hanss Kings ir daudzu grāmatu autors, dažādu laikrakstu līdzizdevējs un vairāku universitāšu goda doktors.

Hansu Kingu uzskata par vienu no ģeniālākajiem un enciklopēdiski izglītotākajiem Eiropas teologiem. Vienlaikus viņa grāmatas izraisījušas ievērojamas kontroversijas. Tam par iemeslu, acīmredzot, ir Kinga fundamentālais racionālisms, pret kura pārlietu dominantu teoloģijā aizvien tiek izvirzīti pamatoti iebildumi. "24 tēzes par Dievu", pirmā modernās teoloģijas grāmata latviešu valodā Latvijā, ir viens no viņa nozīmīgākajiem darbiem, kas mūs mopiētni uzaicina un izaicina meklēt un domāt pašiem.

Redakcijas kolēģija: prāvests Jānis Liepiņš (*galvenais redaktors*), mācītājs, mag. theol. Juris Rubenis (*galvenā redaktora vietnieks*), Dr. theol. Roberts Akmentiņš, Dr. theol. (ASV) Arvids Ziedonis, prāvests Arturs Kaminskis, prāvests Modris Plāte, mācītājs Jānis Vanags

Redaktors: Guntis Dišlers

© Latvijas ev. lut. Baznīcas konsistorija, ar autora atļauju, 1990

HANSS KINGS

24 TĒZES PAR DIEVU

HANS KÜNG

24 THESEN ZUR GOTTESFRAGE

München, 1979

No vācu valodas tulkojis **Juris Rubenis**

IEVADS

Kas ir Dievs? Vai eksistē Dievs?

Atkal no jauna pēc Dieva tiek jautāts.

Atkal no jauna Dievs tiek apšaubīts.

Atkal no jauna Dievs tiek noliegts.

Atkal no jauna par Dievu cīnās, Dievam tic, Dievu lūdz.

*Dažiem ir skaidrs: Dievam nav jātic. Bet vai Dievam ticēt ir iespējams?
Vai tas attaisnojas - ticēt Dievam?*

Šo 24 tēžu uzdevums nav nogludināt vai pierādīt ticību, bet formulēt ticības atbildību mūsu kritiskā prāta priekšā ar saprātīgu "jā" vai "nē" Dievam.

"Jā" vai "nē"? Daudzi ne vien ne var izšķirties starp ticību un neticību, bet šaubās arī par savām šaubām. Taču ilgas pēc skaidrības paliek. - Skaidrības? Vienalga, vai katoļi, vai protestanti, pareizticīgie, kristieši vai jūdi, Dievam ticīgie vai ateisti - visi šodien diskutē par senajām konfesijām un jaunajām ideoloģijām.

Tomēr var jautāt: vai kristietībai nav pienācis gals? Vai tas nenotiek ar jebkuru ticību Dievam? Vai reliģijai ir nākotne? Vai nepastāv morāle arī bez reliģijām? Vai nepietiek tikai ar zinātņi? Vai reliģija nav attīstījusies no maģijas? Vai tai atkal nav jāizzūd evolūcijas procesā? Vai Dievs jau no paša sākuma nav kāda cilvēku projekcija (Feierbahs), opijs tautai (Markss), ilgas pēc vēl neatnākušā Nācēja (Nīče), infantilo ilūzija (Freids)? Vai ateisms nav pierādīts un nihilisms nav neatspēkojams?

Un vai arī teoloģija beidzot nav atteikusies no Dieva pierādījumiem? Vai Dievam jātic bez jebkāda pamatojuma? - vienkārši jātic? Vai tas maz iespējams - paturot šaubas un bez matemātiskiem pierādījumiem, un bez nosvēšanas un izmērīšanas? Ja pictrūkst matemātiskas skaidrības, vai līdz ar to nezūd arī jebkādas skaidrības pamats?

Un pat ja Dievs būtu: vai viņš ir personisks vai bezpersonisks? Vai pirmā iespēja nav naiva un otrā - abstrakta? Vai labāk nedot priekšroku Austrumu gudrībai? Budistu klusēšanai neizteicamā Absolūta priekšā? Vai galu galā visas reliģijas nav vienādas? Kāpēc gan Bībeles Dievam ir jābūt vislabākajam? Vai Dievs ir pasaules radītājs un pabeidzējs? Ko ir iespējams zināt par sākumu un galu? Un vai kristiešu Dievs - Tēvs, Dēls un Svētais Gars - ir trīsvienīgs? Kas var tam visam ticēt?

Jā, ticšām, kādēļ jātic Dievam? Kāpēc vienkārši neticēt cilvēkiem, sabiedrībai, pasaulei? Kāpēc jātic tieši Dievam, bet ne humānajām vērtībām: brīvībai, brālībai, mīlestībai? Kāpēc bez pašpaļāvības vēl nepieciešama paļāvība uz Dievu, kāpēc bez darba vēl lūgšanas, bez politikas vēl reliģija, bez prāta vēl Bībele, bez šīs pasaules - vēl viņpasaule? Kāpēc šodien vispār vajadzīga ticība Dievam?

Vai tad mums nesaka: ateisms šodien kā vēl nekad sauc pie atbildības ticību Dievam! Jauno laiku skrējienā aizvien stiprākā ateisma aizsardzības taktika šo ticību bieži vien apklusina - vispirms dažiem, tad aizvien vairākiem. Ticība uz Dievu slimojot ar nedziedināmu īstenības (realitātes) zudumu.

Bet aizvien vairāk kļūst skaidrs: ja mēs šodien gribam nopietni turpināt sarunu par Dievu, mums jābūt līdzdalīgiem Viņā ar mūsu pieredzi. Tas nozīmē: jautājums par Dievu ir dziļi saistīts ar jautājumu par cilvēku un īstenību. Tāpēc šīs tēzes mēs nesākam uzreiz ar jautājumu par Dieva eksistenci, bet ar meklējumiem mūsu īstenības analīzē. Taču ko saprast ar īstenību?

Īstenība? Tas ir viss reālais, viss, kas ir: viss esošais, tātad visa esošā kopums vispārīgā esamības nozīmē. To, kas ir īstenība, dabiski, šeit nav iespējams līdz galam definēt. Visaptverošo nav iespējams definēt 'per definitionem', to nav iespējams ierobežot.

Tikai īsi atsauksim atmiņā, ko saprast ar šo daudzslāpaino un daudzdimensionālo jēdzienu, par kuru mēs nerunāsim abstrakti vai tukši.

Īstenība - pirmkārt, tā ir pasaule un viss, kas veido pasauli telpā un laikā, tas ir makrokosms un mikrokosms un to bezdibēni. Tā ir visa pasaules vēsture - pagātne, tagadne un nākotne. Tā ir pasaules matērija un enerģija, daba un kultūra, visi viņas brīnumi un šausmas. Katrā ziņā te nav runa par kādu "svēto pasauli", bet gan par reālu pasauli visā tās sarežģītajā problemātikā: visa tās konkrētība un dabas katastrofas, tās reālais posts un ciešanas. Tie ir cilvēki un dzīvnieki viņu ciņā par eksistenci: rašanās un izzušana, "citu aprīšana" un kļūšana "citiem par ēsmu". Tā ir visa pasaule tās ambivalencē, kuru, kā to apraksūjis Dostojevskis savā romānā "Brāļi Karamazovi", tik grūti pieņemt:

"Nu kā lai tev to īsumā pasaka," sacīja skeptiķis Ivans Karamazovs savam dievticīgajam brālīm Aļošam, "es nepieņemu šīs Dieva pasaules beigu rezultātu, un, ja es arī zinu, ka šī pasaule eksistē, tad es to tomēr uzskatu par nederīgu. Ne Dievu es nepieņemu, saproti mani pareizi, bet viņa radīto pasauli es nepieņemu un nevaru pieņemt." Īstenība - tie ir cilvēki, visu kārtu un šķiru, visu krāsu un rasu, nāciju un reliģiju cilvēki, atsevišķais cilvēks un sabiedrība. Cilvēki: tālais un vispirms tuvais, kas mums bieži vien ir vistālākais. Cilvēki ar visu savu cilvēciski vispārcilvēcisko. Katrā ziņā ne kāda ideāla cilvēce, bet viss tas, ko mēs vislabāk varam izteikt vārdos "Jūs apskauju, miljoni" un "Skūpstu visu pasauli". Tur ietilpst arī visi tie, kuri mūsu dzīvi vairāk vai mazāk padara par cili. "L'enfer, c'est les autres!" - "Elle, tie ir pārējie!": tā ir galvenā tēze Žana Pola Sartra drāmā "Noslēgtā sabiedrība", kur trīs cilvēki vienā istabā pie mūžības gaismas nolūd cits citu: kopība, kuru, analizēdams no dažādiem viedokļiem, Sartrs satriec lielajā filozofiskajā darbā "Esamība un nekā".

Īstenība - tas vispirms esmu es pats, kas kā subjekts kļūstu sev par objektu. Es pats ar garu un miesu, ar savām dotībām un uzvedību, ar vājībām un spēku. Katrā ziņā ne kāds ideāls cilvēks, bet cilvēks ar savām virsotnēm un kritumiem, ar savām gaismas un tumsas pusēm, ar visu to, ko K. G. Jungs sauc par personības "ēnām", ar visu, kas cilvēku iznīcina, nospiež, izstumj un ko S. Freids ar psihoanalīzes paņēmieniem ieceļ cilvēka apziņā un mēģina padarīt pieejamu. Tas ir arī cilvēks, kas aizvien sadalās dažādās sociālajās lomās, kuras viņš spēlē sabiedrībā, un kuram aizvien arī jāpilda noteiktas sabiedriskas funkcijas, jo sabiedrība to no viņa gaida. Bieži mēs vieglāk pieņemam pasauli, nekā paši sevi - tādus, kādi esam, vai tādus, par kādiem mūs padarījuši citi. "Es neesmu apmierinātais," tā savu romānu "Apmierinātais" sāk šveiciešu rakstnieks Makss Frišs. Romāns stāsta par kādu cilvēku, kas neatlaidīgi liedzas pieņemt sevi tādu, kāds viņš patiesībā ir, un grib tikt vaļā no tiem priekšstatiem, kādus par viņu izveidojuši citi; viņš cieš tāpēc, ka viņš nav tāds, kāds gribētu būt, bet ir tāds, kādam jābūt. Tādejādi specifiskās cilvēka identitātes un sociālās lomas attiecsmes un sevis paša pieņemšana kļūst par grūtu modernā cilvēka problēmu. K. G. Jungs saka: "Bet vienkāršākais ir allaž grūtākais. Patiesībā vienkāršība ir augstākā māksla, un tā tas ir ar sevis paša, morāles problēmu kopuma un visa pasaules uzskata kodola pieņemšanu."

Par šo "sevis paša pieņemšanu", par Es-esamību kā uzdevumu raksta teologs Romano Gvardini un citē Paskālu: "Uzdevums var kļūt ļoti grūts. Notiek sacelšanās pret sevis paša esamību: kādēļ man te jābūt? vai es to esmu

vēlējies? - Būt... Ir sajūta, ka vairs nav vērts būt: kas man no tā? Tas man ir garlaicīgi. Tas man ir pretīgi. Es pats sevi vairs nevaru ciest... Ir sajūta, ka es sevi esmu pievilis, sevi ieslodzījis: es esmu tik maz, bet tomēr vēlos būt vairāk. Man ir tikai šādas dolūbas, bet es vēlos lielākas, spīdošākas. Aizvien es palieku tās pats. Aizvien atduros pret jau zināmajām robežām. Aizvien izdaru tās pašas kļūdas, saņemu tos pašus nopēlumus...Tas viss rada nebeidzamu vienmuļību, briesmīgu apnikumu...”

Līdz ar to var droši teikt: istenība par pasauli, cilvēku, mani pašu pašos pamatos atklājas savā ambivalencē: veiksmes un neveiksmes, laime un nelaime, svētums un nesvētums, jēga un bezjēdzība. Un to saka ne tāpēc, lai nomelnotu pasauli - un teologi tik labprāt spēlē tūdaļ iesaista Dievu -, bet lai bez aizspriedumiem varētu pārredzēt visu to, kas ir. Teoloģija istenību nerada, bet to izskaidro.

Ši istenības divējādība liek jautāt: pie kā šodien vēl var turēties? Arī te nesešos pesimistiska un pavirša civilizācijas kritika, bet tiks izteikta atziņa, ka mēs atrodamies progresējošā un vispārējā orientācijas krīzē. Tas, ņemot vērā tik daudzu cilvēku nemītīgās sūdzības, neprasa īpašus pierādījumus, ilustrāciju. Vairs taču nav, it īpaši pēc pēdējiem jaunatnes un studentu dumpjiem sešdesmito gadu beigās, nevienas orientācijas instances, nevienas orientācijas tradīcijas, kas varētu dot padomu vai, citiem vārdiem sakot, kas netiktu radikāli apšaubīta. Kādas neapstrīdamas autoritātes šodien vēl der? Agrāk bija vienkārši teikt: tā saka pāvests, bīskaps, Baznīca, vai: tā saka skolotājs, profesors, tēvs... Kur vēl šodien ar šādu apelāšanu pie autoritātēm var diskusiju novadīt līdz beigām? Nē, kā valsts, tā Baznīca, kā justīcija, tā armija, kā skola, tā ģimene izrādās pārlieku nedrošas. Tās vairs netiek pieņemtas - it īpaši jaunatnē - kā neapstrīdamas orientācijas instances. Kā kristietība, tā nekristīgais humānisms, bet arī nacionālisms un marksisms vairs nav (vai arī nekad nav bijuši) vispārēji noteicošas orientācijas tradīcijas. Pret “mantotajām vērtībām” mūsu gadu desmitā bieži nostājas kāda jauna ģenerālvērtība: “kritika”.

Kritika līdz šim derīgās autoritātes, instances, dzīves formas un priekšstatus par vērtībām, kā arī ar tām saistītās normas apšaubā. Liberalizācija bija nepieciešama, bet tā bieži aizgāja tālāk, nekā sākumā bija paredzēts un plānots. Lielais detabuizēšanas process bieži izpaudās kā erozija, tā ka šodien ir ne mazums ļaužu, kuriem vispārējā morāle sāk likties relatīva. Daži, un it sevišķi jauni cilvēki, ir it kā atrāvušies no zemes un ļaujas bezjēdzībai, praktiskam nihilismam vai kriminālismam. Vai arī - un ne tikai Kalifornijā vai Gvajānā - reliģiskam jaunatnes sektantismam vai sektveidīgam kvazireliģiskam politfanātismam, pat terorismam.

Tā šī orientācijas krīze lielā mērā noved sabiedrību pie konflikta, kas vēl nekādā ziņā nav tuvu atrisinājumam, jā, kuru tā nozīmīguma dēļ vēl nemaz nav iespējams pārdzēt. Reliģija, kristietība prasīja personisku pārliecību jau no mūsu vectēviem. Vēl mūsu tēviem tas bija tradīcijas un labas uzvedības jautājums. Bet mūsu emancipētajiem dēliem un meitām tas viss aizvien vairāk kļūst par nesaistošu pagātnes palieku: 'passè et dépassè', pagājis un novecojis! Un daži vecāki šodien konstatē, ka līdz ar reliģiju zudusi arī morāle, kā to jau pareģoja Nīče. Jo vienkārši racionāli, ar saprātu vien, kā to vēlētos Sigmunds Freids, nevar - un tas atklājas aizvien skaidrāk - pamatot ētiku: nevar pamatot, kāpēc brīvība ir labāka par apspiešanu, taisnīgums labāks par peļņu, brīva rīcība labāka par vardarbību, mīlestība labāka par naidu, miers labāks par karu. Vai vēl primitīvāk: kāpēc - ja jau tas dod mums priekšrocības un dzīves laimi - nedrīkst melot, zagt, pārkāpt laulību, slepkavot, jā, kāpēc jābūt tikai "godīgam"? Vai labs gluži vienkārši nav tas, kas nepieciešams man, manai grupai, partijai, šķirai, rasei, vai arī manam uzņēmumam, manai arodbiedrībai? Individuālais vai kolektīvais egoisms? Daži biologi un etnologi mēģina pierādīt, ka gan zveriem, gan cilvēkiem jebkāds altruisms, jebkāda mīlestība ir tikai bioloģiski izstrādātas pašnepieciešamības augstākā forma. Un - tā jautā arī vispasaules filozofu kongress Diseldorfā 1978. gadā - kur ņemt kritērijus, lai novērtētu ikvienas atziņas augstāko interesi, lai izšķirtos starp patieso un iluzoro, objektīvo un subjektīvo, pieņemamo un atmetamo? Kā ar to saistīt ūri racionālas prioritātes? Konkrētu ētisko normu filozofiskās motivācijas pamazām ved aizvien tālāk, līdz vairs netiek laukā no pārlietu problemātiskiem vispārinājumiem un utilitāri pragmatiskiem modeļiem. Bet tie tiek noraidīti tur, kur no cilvēka izņēmuma gadījumā pieprasa darbību, kas nekādā gadījumā nekalpo viņa vajadzībām un dzīves laimei, bet kas pieprasa no viņa upuri, ārkārtējā gadījumā pat viņa dzīvības upuri.

Jā, vai mēs šodien zinām, pie kā mums galu galā turēties? Protams, mes ikdienā ievērojam daudzas attiecību regulas, satiksmes regulas, dzīves regulas. Bet kas gan to nezina: reglamentācija vēl nekādā ziņā nav orientācija! Taisni otrādi: jo vairāk tiek reglamentēts un regulēts, jo vairāk planots un organizēts, jo vairāk likumu, priekšrakstu un paragrāfu sāk pārmērīgi uzņemties visiem dzīves novadiem un jo vairāk cilvēks jūtas dezorientēts, jo vairāk viņš jūtas pazaudējis ieskatu un pārskatu, jo vairāk viņš pazaudē savas dzīves īsto virzienu, jo vairāk viņš jautā - priekšrakstu, regulu, datu un faktu juklī - pēc droša ceļa rādītāja. Šai apgrūtinātās orientācijas laikmetā viņš meklē fundamentālu orientieri, vienu orientācijas bāzi, pamatorientāciju.

Vēlreiz: nav jākrīt pesimismā. Šodien cilvēki nav sliktāki par tiem cilvēkiem, kuri dzīvojuši agrākajos - vieglas orientācijas laikmetos, un jaunatne jau vienmēr bijusi "slikta", kā to vecākie saka. Bet, pievērsoties tieši šodienas jaunajai paaudzei, jāteic: vēl nekad sociālās pārmaiņas (kurās mēs visi esam iesaistīti) nav noritējušas ar tādu ātrumu un daudzveidību, ka orientācijas bāze kļūst aizvien nedrošāka. Un te nu katrs palīdz sev tā, kā pats to spēj un bieži - vienkāršā veidā: vieni orientē savu dzīvi pēc horoskopiem, bet citi, "zinātniskākie", pēc bioritmēm, vieni visu kārtu pēc diētu plāna, bet citi pēc jogas, vieni zvērē uzticību grupveida terapijai, bet citi - meditācijai. Taču tas neattiecas tikai uz individuālo orientāciju, tas skar arī sabiedriskās dzīves orientāciju. Un, redzot kodolenerģijas izmantošanas mērogus un manipulācijas ar gēniem, bērnu radīšanu mēģenēs, apkārtējās vides aizsardzības līmeni, austrumu-rietumu un ziemeļu-dienvidu konfliktus, aizvien skaidrāk kļūst redzams, cik ļoti atsevišķu cilvēku ētikas normas tiek pārkāptas un cik ļoti dārgi tas maksā: mēs šodien varam vairāk, nekā mēs drīkstam - bet mēs nezinām, kas mums vajadzīgs!

Šīs tēzes, pats par sevi saprotams, nevar atbildēt uz visiem šiem sarežģītajiem jautājumiem. Bet tās, iespējams, var ko pasacīt par to, kam visu šo individuālo un sabiedrisko jautājumu atrisināšanā ir fundamentāla nozīme, kas var atkal iedot pamatu zem kājām, kas dara iespējamu pozīciju, no kuras var novērtēt visas atsevišķās problēmas. Var būt tikai viena pamatorientācija, visbeidzot - mēs to negribam slēpt - kristīga pamatorientācija.

Tāpat nonākam pie jautājuma pēc Dieva: īstenības divējādība spiež ieņemt vienu nepārprotamu viedokli. Pati īstenība ar savu problemātiku pieprasa pamatotu orientācijas bāzi, jaunus vērtību kritērijus, modeļus, prioritātes, ideālus, jaunu dzīves jēgu un jaunu dzīvesveidu.

Jā vai nē īstenībai, jā vai nē Dievam, jā vai nē bibliskajam Dievam: tie ir trīs nopietni refleksijas un argumentācijas novadi. Turklāt uz pāreju no viena novada pie otra nespiež tikai loģiskā domu gaita, bet tā aizvien ir uzticēšanās saprātam un saprātīga uzticēšanās. Šie novadi nav saistīti ar "tīro prātu", bet gan ar izvēles un uzticēšanās struktūru. Nekas nav jāpieņem tikai dēļ argumentiem vai arī tikai ticībā.

Un arī te lai nebūtu pārpratumu: no šo jomu atšķirībā nedrīkst izsecināt nekādus pedagoģiskus principus. Kas grib runāt par Dievu, tam nav katrā konkrētajā gadījumā krampjaini jājaudā pēc īstenības. Tam, ka sprediķotājs kancelē ir saistīts ar Svēto Rakstu tekstu, māte pie bērna - ar bērna uzticīgo lūgumu, katehēts vai ticības mācības skolotājs - ar kristīgās tradīcijas tekstu,

nav vajadzīgi nekādi plašāki pierādījumi. Katra metodiski ekskluzīva pretenzija pēc abām pusēm šeit būtu fatāla. Tas nozīmē: katru reliģijas pedagogiski psiholoģisko problēmu, kas ticību Dievam saista ar noteiktiem cilvēciskiem nosacījumiem (vecums, stāvoklis, garīgā bagātība, izglītība, reliģiskā piederība u. t. t.), mūsu teoloģiski sistemātiskajā modelī vēlreiz atsevišķi jāreflektē.

Mēs ap šīm tēzēm darbosimies tāpēc, lai atvērtu vienu iespējamu ceļu pie ticības Dievam, parādot argumentācijas un pamatojumu struktūru. Tas nozīmē: katru šo tēzi argumentēsim, izsvērsim, salīdzināsim, nostādīsim pretim alternatīvai un vienlaicīgi jautāsim pēc pēdējā pamatojuma: kāda ir mūsu attieksme pret īstenības problemātiku? Kādi ir tās pamatojumi? Ar ko šodien piepildīt ticību Dievam, ticību bibliiskajam Dievam?

Skaidri nošķirot argumentācijas jomas - jā vai nē īstenībai? jā vai nē Dievam? jā vai nē bibliiskajam Dievam? - ateistus, agnostiķus un arī citu reliģiju ticīgos var pemt pilnīgi nopietni. Arī tas, kas dzīvo "īkai" no jā un īstenības pēdējai pamatjēgai tomēr nepiekrīt, arī tas, kas tic Dievam, bet ne Bībeles Dievam, nav ne teoloģiski nostrostējams, ne uzskatāms par "anonīmo kristietī". Ka viņi visi var dzīvot cilvēciski, morāli, jā, zināmos apstākļos arī reliģiozu dzīvi, to nevar un nedrīkst apstrīdēt.

Noslēdzot: šīs tēzes, protams, neaizstāj lielo grāmatu "Vai eksistē Dievs?" ["Existiert Gott?"]. Bet tās var steidzīgam lasītājam dot ātru visas šīs grāmatas pārskatu, piespiežot viņu izdarīt izvēli. Pamatīgiem studentiem tēzes var būt pirmais un konkrētais ieskats. Jo arī šīs tēzes ir domātas darbam: visu veidu diskusijām, reliģiju pasniedzējiem, izaugsmei, studijām. Nevis kāda pilnīga mācība par Dievu, bet saturā un formā laikmetīgi secinājumi, kuri vada mūsu laikmetam pilnībā neizdibināmajā ceļā pie uzticēšanās Dievam, kristīgajam Dievam. "Tēzes par Dievu" iekļaujas jau mūsu agrākajās "Tēzēs par to, kā būt kristietim" ["Thesen zum Christsein"].

Hanss Kings

Tibingenē 1979. gada jūnijā

JĀ VAI NĒ ĪSTENĪBAI [*WIRKLICHKEIT*] ?

1. IEVĒROJOT ĪSTENĪBU TĀS KOPUMĀ, NEPIECIEŠAMS
IZDARĪT POZITĪVU VAI NEGATĪVU PAMATIZVĒLI, KAS
VISPĀRĪGI NOTEIKTU CILVĒKA PAMATATTIEKSMI PRET
ĪSTENĪBU: PAMATATTIEKSMI PRET SEVI, PRET CITIEM, PRET
SABIEDRĪBU, PRET PASAULI

a. BEZJĒDZĪBAS PIEREDZE: viss ir bezjēdzība, saka zināmās situācijās. Tātad īstenību, visu, kas ir, apdraud vispārējs tagadnīgs nederīgums [*Nichtigkeit*]. Tas nozīmē: pagājušā, eksistēt beigušā dēļ rodas neesamības iespēja. Tas īstenību padara apšaubāmu. Jautājums par esamību vai neesamību kļūst neatvairāms.

Radikāls nihilists, kādu apraksta Niče, principiāli apgalvo: esamības noliegums, pastāvot visas īstenības nederīgumam, ir iespējams. Tad saka: viss, es un pasaule, galu galā ir haoss, absurds, ilūzija, neesamība.

No tā mēs nākam un to katrs vairāk vai mazāk savā dzīvē pieredzam: nav nekā tāda, par ko nevarētu šaubīties un par ko pat nevarētu krist izmisumā! Ne vien metodiskas šaubas, kā Dekartam, bet arī eksistenciālas šaubas, kā Paskālam, nesākas tikai ar jautājumu par Dievu. Tās sākas jau ar jautājumu par esamību, ar visu mūsu cilvēciskās būtības un vispārējās īstenības apšaubīšanu. Velti meklēt kādu evidentu saprāta pamatu - tādu, uz kā pamatojas ticība. Nihilistam tādi ticības pamatojumi liksies tikai kā šķietams fundamenti šķietamai drošībai.

b. PAMATJAUTĀJUMS: kāda ir mana principiālā nostāja pret šo dziļi problemātisko, apšaubāmo īstenību - pozitīva vai negatīva? Šo pamatizvēli nepieciešams pārdomāt ne tikai refleksiīvi vai tikai filozofiski. Kā liecina psihologi (R. Spics, E. Eriksons), cilvēks tajā ieaug jau bērnībā. Šī pamatizvēle var notikt arī vēlāk, vairāk vai mazāk apzināti, ikdienā. Tad tā nosaka cilvēka viedokli par dzīvi, pasauli, īstenību, un nosaka visu viņa pieredzi, attiecības un darbību. Bet ievērojot ikdienā tik bieži pieredzamo visa cilvēciskā un pārejošā [*zemišķā - Irdischen*] apdraudētību kļūst par nekam nederīgu, arī garīgi paviršs dzīves vērojums aizvien liek izdarīt vairāk vai mazāk refleksiīvu izvēli. Kas piedzīvots bez pārdomāšanas, tagad grib kļūt apzināts un izvēlē apzināti pieņemts. Arī sīki satricinājumi var vest pie lieliem jautājumiem: kā es principiāli uztveru dzīvi - pozitīvi vai negatīvi? Kā es uztveru seviš pašā esamību un savu apkārtni? Kā savus līdzcilvēkus un sabiedrību? Kā vispār pasauli un tās vēsturi? Kā īstenību visā tās kopumā?

c. PAMATALTERNATIVA: tātad apšaubāmajai īstenībai jāsaka "jā" vai "nē". Tāda pamatizvēle un pamatnostāja vienmēr ir riskanta. Kas man var pasacīt - tad, kad viss paiet, sabrūk, beidzas, kļūst neesošs, - kas ir pareizais, īstais? Īstenība pati - un tas ir svarīgi - neuzspiež ne "jā", ne "nē", ne pozitīvu, ne negatīvu pamatvērtējumu. Tā ārpus sevis nav evidentā; veselais nav caurspīdīgs. Vai tas, kas ir nesaprotams, nepierādāms un ir noliedzams, man var ko atklāt? Vai arī man palikt pie aizdomām, šaubām un neuzticības kā vienīgā pamata?

Šeit runa tātad ir par neuzticēšanos vai uzticēšanos. Šauboties es uz spēles lieku pats sevi. Vai nu es īstenību uzskatu par uzticēšanās vērtu un drošu jeb nē, vai es principiāli uz to paļaujos jeb nē.

Betaizvien šāda pamatizvēle, kas nepieciešama pamatnostājas ieņemšanai, ir neizbēgama. Jo arī tas, kas nevēlas neko, tomēr izvēlas: vēlēties neko. Šāda atturēšanās no balsošanas nozīmē uzticības atteikumu, neuzticības votumu. Kas šeit - vismaz formāli - nesaka "jā", līdz ar to saka "nē".

Saistībā ar šo principiālas uzticēšanās vai neuzticēšanās pamatalternatīvu tiek runāts - atbilstoši pamatizvēlei un pamatattiecībai - par pamatuzticēšanos vai pamatneuzticēšanos. Tātad uzticēšanās/neuzticēšanās pret to vai citu cilvēku, to vai citu lietu, un jebkura atsevišķa uzticēšanās/neuzticēšanās vispār iespējama, tikai fundamentāli uzticoties sev pašam, citiem cilvēkiem, pasaulei, apšaubāmajai īstenībai vispār.

Tomēr nedrīkst nepamanīt: principiāla uzticēšanās īstenībai nekādā gadījumā atsevišķos gadījumos neizslēdz šaubas. Šo uzticēšanos nedrīkst jaukt ar naivu vientiesību vai nekritisku opūmismu. Un otrādi: principiāla neuzticēšanās īstenībai atsevišķos gadījumos neizslēdz nepieciešamu uzticēšanos; to nekādā ziņā nedrīkst vienādot ar īgnumu vai pavisam pesimismu.

2. PAMATNEUZTICOTIES CILVĒKS SAKA PRINCIPĪĀLU, BET PRAKSĒ KONSEKVENTI NEREALIZĒJAMU "NĒ" APŠAUBĀMAJAI ĪSTENĪBAI, SEV UN PASAULEI, KURĀ VIŅŠ IESLĒGTS

Kādas konsekvences izriet no negatīvas pamatattiecības? Ko cilvēkam nozīmē pamatneuzticēšanās, vai, kā arī var sacīt - neuzticēšanās dzīvei, neuzticēšanās saprātam?

a. CILVĒKS TIECAS PIE SEVIS, NEVIS PIE NĒ: kaut kas viņā pretojas principiāli negatīvas izvēles sekām. Viņam sevi jāpārvar. Cilvēks nav izolēts no fundamentālas īstenības vienības, jēgas, vērtības un sevis paša. Un pat visrūgtākajā protestā pret īstenību cilvēks bieži vēl pie šīs īstenības pieķeras.

Bet: cilvēks taču ir brīvs. Brīvs arī priekš “nē”! Spītīgi noliedzot savu saprātu, savas esamības uzskatāmību, cilvēks var pret īstenību noslēgties un esamību vienkārši izskaidrot kā šķietamību. Viņš tā tad patatneuzticībā var spert riskantu soli pret dzīvi, saprātu, īstenību vispār.

b. PAMATNEUZTICOTIES CILVĒKS PALIEK IESLĒGTS ĪSTENĪBĀ: kāpēc? Pretējā gadījumā īstenības vietā rodzētu tikai neesamību. Šādā patatneuzticībā īstenības vietā es redzu neesamību:

vienības vietā absolūta sadrumstalotība: īstenība kā haoss,
jēgas vietā absolūta bezjēdzība: īstenība kā absurds,
vērtību vietā absolūta bezvērtība: īstenība kā ilūzija.

Un arī manis paša apšaubāmajā esamībā jāparādās neesamības uzvarai pār īstenību:

likteņa un nāves uzvarai pār identitāti,
tukšuma un bezjēdzības uzvarai pār jēgu,
kļūdu un neveiksmju uzvarai pār manas dzīves vērtību.

Tāds tā tad ir patatneuzticības izraisīto šaubu riskantais solis: savā stūrgalvībā un ietiepībā es eju preti neziņai un nedrošībai, pazudinošām šaubām, kur apāujā, ironijā un “varonīgā” spītībā nekas nevar rasties.

c. ‘NĒ’ PRAKSĒ NAV KONSEKVENTI REALIZĒJAMS: protams, kāds var sacīt: viss ir absurds, tikai atsevišķi soļi ir saprātīgi. Bet nav konsekventi, ja, principiāli neuzticoties, atsevišķos gadījumos tomēr uzticas. Kā atsevišķi soļi var būt jēgpilni, ja viss ceļš ir absurds? Tas jau parāda, ka “nē” nav konsekventi realizējams. Tāpēc tam, kas nihilistiski izvēlējies neko, praksē aizvien jāaizņemas pie esamības. Kas grib dzīvot kā nihilists, tas ne miesīgi, ne garīgi nevar dzīvot no nekā. Arī tam, kas neuzticas, nepieciešams laiku pa laikam atkal uzticēties. Tā tad nihilists ar visu savu ironiju un spītību nav spējīgs izvairīties no ļauniem kompromisiem un principiālas nesaskaņas starp teoriju un praksi. Un vai “nē” apšaubāmajai īstenībai tāpēc viscaur nav viena neiespējama iespējamība?

3. PAMATUZTICOTIES CILVĒKS SAKA PRINCIPIĀLU UN PRAKSĒ KONSEKVENTI REALIZĒJAMU "JĀ" APŠAUBĀMAJAI ĪSTENĪBAI, SEV UN PASAULEI, KURĀ VIŅŠ ATRAISĀS, ATKLĀJAS

a. SACĪDAMS "JĀ", CILVĒKS TIECAS PĒC SEVIS: šādas izvēles priekšā viņš nav indiferents, jo viņš jau ir īstenības apņemts. Tomēr es vēlos sevi redzēt un saprast, un censties, gūt panākumus un būt laimīgs. Īstenība pati, tās identitāte, jēga un vērtība atrodas manā tuvumā.

Bet: es palieku brīvs! Es varu sacīt "nē", es varu savu uzticēšanos noslāpēt ar skepsi, varu noslēgties savā stūrgalvībā un ietiepībā. Iepazīšanās nav iespējama bez gatavības, uztveršana nav iespējama bez atvērtības. Un, ja arī es saku "jā", mani tomēr nemitīgi kārdina "nē".

b. PAMATUZTICĒŠANĀS ATVER ĪSTENĪBAI: apšaubāmo īstenību var ieraudzīt, tai principiāli uzticoties un neraugoties ne uz kādu īstenības nederīgumu [*Nichtigkeit*]. Ar to es bez lēta optimisma saku principiālu "jā" apšaubāmajai īstenībai. ŠĀDI pamatuzticoties, neraugoties uz savu nozīmību, īstenība man atklājas:

savā apslēptajā identitātē - īstenība kā "viens",

savā apslēptajā jēgā - īstenība kā "patiesa",

savā apslēptajā vērtībā - īstenība kā "laba".

Un arī manis paša apšaubāmā esamība iepretim visam īstenības nederīgumam atklājas identitātē, jēgā un manas dzīves vērtībā.

Tas tāpat ir pamatuzticēšanās riskantais cerības solis, kurā es atveros pasaulei un cilvēkiem: par spīti visiem nedrošības draudiem, es ieeju pamatdrošībā, kas neatzīst šaubas un bailes, kuras, neraugoties uz manu grību, nav iespējams uzveikt. Es viens varu savu "jā" aikai ņemt atpakaļ.

c. "JĀ" IR PRAKSĒ KONSEKVENTI REALIZĒJAMS: tai laikā, kad "nē" īstenībai sapinas aizvien lielākās pretrunās, "jā" turpina kā apšaubāmās īstenības pieņemšana dzīvo un apstiprinās par spīti visiem apstrīdējumiem un nolīgumiem. Principiāla uzticēšanās atsevišķos gadījumos ir savienojama ar neuzticību. Jo arī pamatuzticēšanos ir iespējams savienot ar pamatneuzticēšanās veselīgajiem momentiem. Savukārt pamatneuzticoties nav iespējams atzīt pamatuzticēšanās veselīgos momentus - nav iespējams, pieņemot, ka viss ir nederīgs, atzīt kādu īstenību. Tā ir pamatuzticēšanās, un tā ikvienu atver īstenībai tās apšaubāmībā.

Protams, pamatuzticēšanās nemitīgi sastopas ar grūtībām un šaubām, ar sarūgtinājuma un vilšanās briesmām, bet tā ir nemainīgas uzticības stāja pēc

paša izdarītās pamatizvēles. Pats par sevi saprotams, ka īstenība sevi neatklāj zibenīgi, bet tikai soli pa solim. Tomēr tā dod iespēju pieņemt aizvien jaunus viedokļus un pārkāpt iepriekšējās robežas. Tādējādi pamatuzticēšanās nozīmē cerību: nevis to vai citu konkrēto cerību, bet pāri visam pamatcerība, kas ir nepieciešams priekšnosacījums cilvēka dzīvei un kuras pretpols ir izmisums.

4. NE PAR KĀDU PATU* STARP "JĀ" UN "NĒ", PAMATUZTICĒŠANOS UN PAMATNEUZTICĒŠANOS NEVAR BŪT NE RUNAS. PAMATUZTICĪBA IR SAPRĀTA SĀKUMS

a. KĀPĒC NE PATS? To pietiekami skaidri atklāj 2. un 3. tēze: cilvēks netiecas pēc "nē", bet gan pēc "jā", pēc sevis, un tas viņu nevis noslēdz sevi, bet atklāj īstenībai, kas praksē ir konsekventi īstenojams. Ne par kādu "jā" un "nē" līdzvērtību nevar būt ne runas. Taču ar to konfrontācija vēl vairāk saasinās: "jā" un "nē" nav vienādi saprātīgi vai vienādi nesaprātīgi.

b. KĀDĀ MĒRĀ PAMATUZTICĒŠANĀS IR SAPRĀTĪGA? Šeit jāuzsver: pamatneuzticību nedrīkst vienkāršoti novērtēt kā nesaprātīgu - nemot vērā īstenības neapšaubāmo problemātiku, pamatneuzticības pozīcijas nav viscaur nesaprātīgas. Bet šo pamatnostāju var uzskatīt tikai par "sākotnēju" un šai nozīmē "nejaušu", praksē šī pamatneuzticēšanās nemainīgi paliek pie šīs apšaubāmības, kas, būdama izolēta, dabiski neizriet no sākotnējā saprātīguma. Mums jāatzīst, ka tam, kas īstenību uzlūko tikai neuzticoties, neaizklājas tās identitāte, jēga un vērtība. Kaut kāds sākotnējs saprātīgums ir iespējams tikai, pieņemot pašu īstenību, kad tā sevi - to mēs arī redzam - atklāj, ja tai pamatuzticas: ja īstenībai principiāli uzticas, tā atklāj savu identitāti, jēgu un vērtību. Tādēļ pamatuzticēšanās aktam piemīt sākotnējs saprātīgums.

Tas atklājas izvēles saturā. Vai pamatizvēle notiek starp divām vienlīdzīgām perspektīvām? Nē. Tā nav izvēle starp sarkanu un zaļu, starp baltu un melnu, bet gan starp gaismu un ne-gaismu, gaišumu un pilnīgu tumsu! Tā arī nelīdzinās Herkulesa izvēlei krustcelēs. Jo šeit netiek izdarīta izvēle starp baudu un tikumu, patiku un pienākumu, bet gan starp esamību un

* **Pats** (šaha spēlē) - tāds stāvoklis, kad spēlētājs nevar izdarīt kārtējo gājieni, nepakļaujot sitenam savu karali; šādā gadījumā partija tiek atzīta par neizšķirtu

neesamību! Bet neesamība nav ne īstenība, ne kāda (reāla) iespējamība, bet gan nerealitāte un (bez šaubām, iespējama) neiespējamība. Tomēr (un tā ir cilvēciskās brīvības mīkla) šis neesamības un neiespējamības izvēle - bez šaubām, ar pretrunīgām konsekvencēm - ir iespējama. Tāpat pamatizvēle nav izvēle starp divām vienlīdzīgām iespējamībām, bet gan - precīzi sakot - izvēle starp īstenību un iespējamu neiespējamību. Tāpat tas ir pavisam kas cits nekā pats!

c. PAMATUZTICĒŠANĀS (SEVIS) REALIZĀCIJĀ MANIFESTĒ SAVU PIRMATNĒJO SAPRĀTĪGUMU: ja es nenovēršos no apšaubāmās īstenības, bet atveros tai, ja es esamības ārējā izskata dēļ no tās neatraujos, bet uzdrošinos tai nodoties, tad es atzīstu - ne pirms tam, bet arī ne tikai pēc tam, bet gan tad, - ka es uzticos, ka es rīkojos pareizi, jā, - "vissaprātīgāk". Jo, kas iepriekš nav pierādāms (un kam nav argumentu), to es pārdzīvoju pašā uzticēšanās aktā: esošais apliecina esamību, iekļūdz es nenoslēdzos pats sevi. Īstenībā, neraugoties uz tās apšaubāmību, atklājas un manifestējas tās idenitāte, jēga un vērtība. Un vienlaikus ar tās apšaubāmību es pieredzu arī pats savu saprātu, sava saprāta principiālo saprātīgumu. Es saprāta saprātīgumu atzīstu ne tikai kā premisu pirms izvēles, bet arī ne tikai kā sekas manai izvēlei, bet es to atzīstu savas izvēles izdarišanas brīdī. Kā šo pamatuzticēšanās saprātīgumu tās realizācijas laikā var tuvāk raksturot?

d. PRINCIPIĀLU UZTICĒŠANĀS "JĀ" APŠAUBĀMAJAI ĪSTENĪBAI NEAPLIECINA ĀRĒJA RACIONALITĀTE: es nevaru savas pozitīvās pamatizvēles pamatojumu parādīt kā objektīvi dotu no ārpusēs. Nav nekā evidentā vai saprātīga, ar ko tad būtu iespējams pamatot uzticēšanos un tā stāvēt pāri visām šaubām. Tāda KAUT KĀ, kāda pieņemta domāšanas "Arhimēda punkta" nav, jo, tā kā domāšana attiecas uz īstenību vispār - tāpat visu esošo, un te nekas ārējs nevar būt, izņemot NEKO, - tad visi "ārējie" pamatojumi atkrit. Arī sakot "jā" īstenībai, kurā ietilpst principiāls "jā" fundamentālam mana saprāta saprātīgumam, loģiski nonākam tikai pie apburtā loka. Saprāta saprātīgumu faktiski var pieņemt, tikai vienā "lēmumā" uzticoties, turklāt aizvien paliek pamatuzticēšanās alternatīva.

e. PRINCIPIĀLĀ UZTICĒŠANĀS APŠAUBĀMAJAI ĪSTENĪBAI IEKŠĒJĀ SAPRĀTĪGUMĀ: es varu pieredzēt manas principiāli pozitīvās attieksmes īsto pamatojumu. Īstenība manifestējas, neraugoties uz tās apšaubāmību un tā ataisno manu principiālo uzticēšanos (bez lētībām!) tai. Citiem vārdiem sakot, uzticoties īstenībai, kas nekādā gadījumā nenozīmē ticību īstenībai, un neraugoties ne uz kādiem reālajiem nederīguma [*Nichtigkeit*] draudiem, es tomēr pieredzu īstenību un līdz ar to savas

uzticēšanās principiālo pamatojumu! Saprātīgi uzticoties saprātam, kas nekādā gadījumā nenozīmē ticību saprātam, tātad, pilnā uzticībā lietojot saprātu, neraugoties ne uz kādiem reālajiem nesaprātīguma draudiem, es pieredzu principiālu saprāta saprātīgumu! Līdzīgi kā citas pamatpiederdes (piemēram, mīlestība, cerība), tāpat arī uzticēšanās pamatpiederde kļūst saprātīga, tikai to realizējot. Tikai "praktizējot" es pieredzu pamatojumu manam "jā" īstenībai (kas aizvien paliek apšaubāma!).

f. DĀVANA UN UZDEVUMS: pamatuzticēšanās ir dāvana! Īstenība man tiek dota: uzticēdamies tai, es to saņemtu pretī, piepildītu ar jēgu un vērtību. Bet pamatuzticēšanās vienlaikus ir arī uzdevums! Pamatuzticēšanos apšaubāmajai īstenībai, manai esamībai, manam saprātam un brīvībai ir jāattaisno ar praksi! Tā kā pamatuzticēšanās ir riskanta, tad nav iespējams aizbēgt kaut kādā "svētajā pasaulē" un idillē. Tieši īstenības apšaubāmība izaicina tās kritiku, kā arī ikvienu sabiedrisko attiecību izmaiņu, kas aizvien no jauna satricina cilvēku uzticēšanos savām institūcijām, autoritātēm un sistēmām un bieži liek apšaubīt pašu pamatuzticēšanos.

Tātad, precīzi formulējot, fundamentāls "jā" īstenībai ir: nevis racionāli pierādāma, nevis iracionāli nekontrolējama, bet saprātīga, proti, pārracionāla uzticēšanās, kas ir racionāli nemotivējama, - tātad nevis nesaprātīgs, bet viscaur saprātīgi riskants solis, kas tomēr aizvien ir riskants. Tātad - starp iracionālu "nekritisku dogmatismu" un tikpat iracionāli fundētu "kritisku racionālismu": kritiskās racionalitātes ceļš.

5. TĀTAD APŠAUBĀMĀ PASAULES UN MANIS PAŠA ESAMĪBA PAMATO UZTICĪBU, TOMĒR PATI ESAMĪBA IR NEPAMATOJAMA. MĪKLA: PAMATOJOŠA, BET SEVĪ NEPAMATOTA, NESOŠA, BET SVĀRSTĪGA, CEĻU RĀDOŠA, BET PATI PAR SEVI BEZMĒRĶĪGA

a. BEZ PAMATUZTICĒŠANĀS NAV ĒTIKAS: pamatuzticēšanās objektīvi un taisnīgi ļauj ieņemt pozitīvu pamatattieksmi un ētisku stāju arī ateistiem un agnostikiem.

Pamatuzticoties arī ateists var dzīvot īsti cilvēciski, tātad humānu un šajā nozīmē morālu dzīvi.

Tieši te izpaužas cilvēka iekšējās pasaules autonomija: viņa pašlikumdošanā un paš-atbildībā par savu paš-realizāciju un pasaules veidošanu.

Tātad arī ateistiem un agnostiķiem nekādā ziņā nav obligāti jābūt nihilistiem, bet viņi var būt humāni un morāli, ja nopietni cenšas par tādiem kļūt.

Bet kad ateisti un agnostiķi centīsies kļūt humāni un morāli, viņus sāks vajāt dievticīgo jautājumi pēc humanitātes un moralitātes.

b. VIENĪGI PAMATUZTICĒŠANĀS? Pamatuzticēšanās esamības identitātei, jēgai un vērtībai tikai tad ir īsti pamatota, ja esamība, pie kuras pieder arī cilvēks, nepaliek nepamatota, nenoteikta un bezmērķīga.

Atļausimies nu pārlūkot to, ko nihilists aizvien atkārtoti. - Pat ja es esamību visā tās apšaubāmībā uzticības pilns apstiprinu, tad tādēļ tā vēl nezaudē savu apšaubāmību. Un tas, kas uzticas apšaubāmajai esamībai, var gan apliecināt tās fundamentālo identitāti, jēgu un vērtību, bet tā parādās tikai faktiski. Pašos pamatos esamība ir nepamatojama: vai tad tās identitāti, jēgu un vērtību es nepieredzu tikai pamatuzticēšanās aktā? Vai tad virsroku galu galā negūst slimības, ļaunums un nāve? Kas var pastāvēt ilgi? Vai esamība galu galā nav nepamatojama, vai tā it kā nekarājas gaisā? No kurienes mēs nākam un uz kurieni mēs ejam? Vai viss nav tikai skrējieni bez sākuma, pamata un mērķa?

c. MŪŽĪGĀ PAMATMĪKLA: pasaules un manis apšaubāmā esamība ir pamats uzticībai, šai ziņā tā ir reāla. Bet: pati tā izrādās nepamatojama, šai ziņā tā paliek apšaubāma. Tā ir it kā kails fakts, kas jāizskaidro. Mīklainie fakti - ka esmu es, ka ir lietas, cilvēki un pasaule, ka vispār kaut kas ir - lūk, īstenības pamatmīkla.

Pamatuzticoties nihilisms faktiski tiek uzveikts: pamatuzticēšanās tiek pamatota ar esamību, un apšaubāmā esamībā cilvēks var dzīvot un darboties tikai tad, ja viņš pamatuzticas.

Bet: neraugoties uz to, pamatuzticēšanās nav nihilismu uzvarējusi principiāli! Esamība, kas pamato pamatuzticēšanos, pati izrādās nepamatojama: nesoša, bet svārstīga; ceļu rādoša, bet pati par sevi bezmērķīga. Arī pamatuzticoties cilvēkam jādzīvo un jādarbojas apšaubāmajā esamībā.

Mīklainais pasaules un jo sevišķi manis paša esamības fakts, tā nepamatojamība, bezmērķība aizvien no jauna ļauj izlauzties jautājumam par esamības iespējamo nerealitāti, par esošā nederīgumu [*Nichtigkeit*]. Un esamība vai neesamība - šis jautājums paliek, par spīti pamatuzticībai. Vai ir atrisinājums šim īstenības pamatmīklām, kas cilvēkam vienmēr ir neredzami klāt stāvējušas un delikātās dzīves situācijās var izrādīties bīstami virulentas* ?

*Virulents - tāds, kas spēj izraisīt slimību (*tulk*).

JĀ VAI NĒ DIEVAM?

6. CILVĒKS IR GAIDU, CERĪBU UN ILGU RADĪBA. LINEĀRAJĀ, HORIZONTĀLAJĀ UN TĪRI CILVĒCISKAJĀ PLĀNĀ TOMĒR LIEKAS NEIESPĒJAMA REĀLA KVALITATĪVA PACELŠANĀS CITĀ DIMENSIJĀ: BEZ ĪSTAS TRANSCEDENCES NAV ARĪ ĪSTAS TRANSCENDENTĒŠANĀS. PACEĻAS JAUTĀJUMS PĒC RELIĢIJAS, JĀ, PĒC DIEVA

a. BEZ ĪSTAS TRANSCEDENCES NAV ĪSTAS TRANSCENDENTĒŠANAS: cilvēks ir nemierīga, nepilnīga un tādēļ transcendentāla radība - tas nav specifisks marksistu vai Bloha atzinums. Tā, kā Ernsts Blohs pats ar neskaitāmām norādēm pierādījis, ir sena jūdu-grieķu-kristiešu gudrība.

Cilvēks ir nemierīgs, negatavs, nekad viņš nav pilnīgi pabeigts. Viņš nav tas, kas viņš varētu būt, bet ir radība ar trūkumiem, atkal no jauna viņš dodas ceļā, tālāk jautā un tālāk izzin, un sniedzas pēc cita, pēc jaunā. Viņš ir tas, kas nemitīgi sniedzas tālāk par to, kas viņš ir šobrīd - gaidu, cerību, ilgu radība. Bez šaubām, sabiedriskajā esamībā šiem pūļiem daudz kas stāv pretim.

Taču tur, kur cilvēku tālāktiekšanos kavē necilvēciskas sabiedriskās attiecības, politiski spaidi, saimnieciska ekspluatācija, sociāla diskriminācija un elementāru cilvēktiesību neievērošana, tur tiek dragātas cilvēka iespējas realizēt savu cilvēcisko esamību; viņš tiek pazemots līdz vispārcilvēciskajam. Jo: kur galīgas emancipācijas nolūkā tiek absolutizēti tādi lielumi kā - agrāk "nācija", "tauta", "rase", pat "baznīca", tagad - "strādnieku šķira", "partija" vai kādas intelektuālas elites "pareizā saprašana" - tur nav iespējama patiesa cilvēku atbrīvošana. Daudz biežāk tas noved pie totalitāras cilvēku uzkundzēšanās pār cilvēkiem un līdz ar to pie jaunām bailēm un ciešanām, jaunas neuzticēšanās un naida starp atsevišķām grupām, tautām, rasēm un šķirām: tā tad tas nenoved pie labākas sabiedrības, pie taisnības un brīvības priekš visiem, patiesas mīlestības.

Lineārajā, horizontālajā un tīri cilvēciskajā plānā ikvienam tiek apgrūtināta reāla kvalitatīva pacelšanās citā dimensijā. Kā vienmēr, nepārtraukti tālāk domājoša un darbīga cilvēka, visas cilvēces priekšā nostājas - ņemot vērā dzīves līmeņa uzlabošanas - lieli jautājumi "kādam nolūkam?" un "kurp?"; kā arī "no kurienes?" un "kādēļ?" - tā tad jautājumi pēc galīgās jēgas, augstākās vērtības, pirmamata.

b. JAUTĀJUMI PĒC RELIĢIJAS: gan dievticīgajiem, gan ateistiem ir kopīga pārlicība, ka pastāvošajā pasaulē, kur valda netaisnība, kaut kas nav kārtībā, un tas uztur cilvēkā ilgas pēc kaut kā pilnīgi cita (M. Horkheims) un cerību: saprast mums priekšā jau esošu, bet pretrunīgu dažādu pēdējo realitāšu pasauli.

Grūtākās problēmas cilvēku, sabiedrības un zinātnes tagadnē un nākotnē liek jautāt pēc vērtību kritērija, normām, prioritātēm, pēc dzīves pārskatāmības, pareizā dzīvesveida un dzīves jēgas, un līdz ar to pēc ētikas. Savukārt ētika, kas attiecas uz tās pamatojumu un kategorismu, jautā pēc reliģijas, arī un tieši šodienas sekulārajā pasaulē. Te tomēr der uzsvērt, ka modernais sekularizācijas process, sekularizācija, pašreizējās pasaules kārtības uzturēšana un zinātnes attīstība turpināsies arī nākotnē. Un tomēr var izšķirties noraidīt ateistiskā sekularisma ideoloģiju, kas ikvienu bezreligisku (neitrālu) pasaules uzskatu, pasaules pasaulīgumu, kārtību un zinātņi vēlas saistīt ar principiālu bezdievību (ateismu).

c. KO DOMĀ RELIĢIJA ? “Reliģija” domā par atkalsaistišanos [*religare*] ar absolūto. Tāpēc reliģiju var formulēt kā noteiktas sabiedriskas attiecības ar absolūto pamatjēgu, ar vispēdējo mērķi, ar kaut ko tādu, kas katrā ziņā attiecas uz mani personiski.

Īsta reliģija ir vienīgi tur, kur šī pamatjēga, šis vispēdējais mērķis, kas noteikti attiecas uz mani personiski, nav tikai pasaulīgs (“sekulārs”), bet plašākā nozīmē “dievišķs” (“svēts”).

Reliģijas erzacs (reliģijas surogāts): kur ne-dievišķo liek par pamatjēgu, par vispēdējo mērķi - mērķi, kas noteikti attiecas uz mani. Piemēram, nācija nacionālismā, tauta nacionālsociālismā, rase rasismā, partija ļeņinismā-staļinismā, zinātne scientismā, materiālais materiālismā; tur labāk runāt par kvazireliģiju (P. Tillihs) vai erzacreligiju.

d. JAUTĀJUMS PĒC DIEVA: tur, kur par reliģiju un reliģiozitāti nerunā tikai vispārīgi, bet kur tiek dota atbilde uz jautājumu pēc Dieva, teoloģiski viennozīmīgu atbildi var atrast arī uz jautājumu pēc reliģijas. Jo nekādas transcendences “zīmes” vai “šifri” (P. Bergers) neder par transcendences pamatojumu. Prasības pēc jaunas apziņas, jaunām vērtībām un jaunas reliģijas izpratnes (Č. Reihls) vēl nepamato reliģijas nepieciešamību. Patiesību par reliģiju atklāj ilgas pēc reliģijas (D. Bells). Jautājumi “no kurienes?” un “kurp?” vēl neparāda atbildes iespējamību (K. Mēnerts).

Un, raugoties uz Maksu Horkheimu, Herbertu Markūzi un Ernstu Blohu, var teikt vēl asāk: ilgas pēc kaut kā pilnīgi cita. Bet vai ilgām pēc kaut kā pilnīgi cita atbilst arī pilnīgi cita realitāte? - kategorisms ētikā: jā. Bet vai

tiešām ir viena absolūta morāles instance? - transcendence pāri cilvēka esamības viendimensionālismam: jā. Bet vai tāpēc nepieciešams sacīt "jā" Dievam? - Ja jau Dievs var atbildēt uz visām cilvēka ilgām, cerībām un jautājumiem, tad vispirms viennozīmīgi jāatbild uz elementāro jautājumu: vai Dievs vispār eksistē?

7. VISI IEVĒROJAMO ATEISTU PIERĀDĪJUMI VAI UZRĀDĪJUMI IR PIETIEKAMI, LAI DIEVA EKSISTENCI DARĪTU APŠAUBĀMU, BET NE LAI DIEVA NE-EKSISTENCI DARĪTU NEAPŠAUBĀMU; NE FILOZOFISKI PSIHOLOĢISKIE (FEIERBAHS), NE SOCIĀLI KRITISKIE (MARKSS), NE PSIHOANALĪTISKIE (FREIDS) DIVEITCĪBAS IZSKAIDROJUMI NEVAR IZŠĶIRT KĀDAS NO MŪSU DOMĀM, GRIBĀS, JŪTĀM, PSIHES UN SABIEDRĪBAS NEATKARĪGAS REALITĀTES EKSISTENCI VAI NEEKSISTENCI

a. Cik nožēlojami daudz VILTUS CĪŅU STARP TICĪBU DIEVAM UN ZINĀTNI, starp teoloģiju un ateismu ir izcīnītas jaunākajos laikos. Taču neviens domājošs cilvēks šodien nevar apstrīdēt: atsevišķi momenti Feierbaha, Marksa un Freida reliģijas kritikās ir dziļi pamatoti.

Ludvigam Feierbaham ir pilnīga taisnība: bez šaubām, reliģija kā ticība, cerība un mīlestība satur kādus cilvēcisko īpašību projekcijas momentus. Bet ar to Feierbahs vēl nekādā gadījumā nepierāda, ka reliģija ir tikai projekcija. Tā var būt saskarsme arī ar kādu pilnīgi citu realitāti.

Arī Kārlim Marksam ir taisnība: reliģija kā apklusināšanas, pierunāšanas gaidīt un represiju līdzeklis var būt opijs, un tā bieži tāda bijusi. Tā var būt tāda, bet tai nevajag tādai būt. Tā var būt arī vispārējas apgaismošanas un sociālas atbrīvošanas līdzeklis.

Arī Sigmundam Freudam ir taisnība: reliģija var būt ilūzija, nenobriedušas psihes vai pat neirozes izpausme, regresija, un tā bieži tāda bijusi. Bet atkal: tai nav tādai jābūt. Tā var būt arī personības identitātes un psihiskā brieduma izpausme.

b. Aizvien no jauna variētā INDIVIDUĀLĀ VAI SOCIĀLPSIHOLOĢISKĀ ARGUMENTĀCIJA PAR RELIĢIJU KĀ PROJEKCIJU pamatojas uz metodiski, kā arī objektīvi nepamatojama

postulāta: ne Feiebaha teorija par projekciju, ne Marksa teorija par opiju, ne Freida teorija par ilūziju nespēj pierādīt, ka Dievs būtu tikai cilvēku projekcija vai tikai pierunāšana gaidīt, vai tikai infantila ilūzija. Tādēļ pret izteikumiem "tikai" vai "nekas cits kā vienīgi" jāizturas ar neuzticību.

Tātad: tas, ka ticību Dievam var izskaidrot psiholoģiski, ir pilnīgi pieļaujams. Psiholoģija vai ne-psiholoģija ir viltus alternatīva. Ja ticību Dievam uzlūko no psiholoģijas viedokļa, aizvien redzama šīs projekcijas struktūra un saturs - tā tiek turēta aizdomās kā projekcija. Bet projekcija vēl nekādā gadījumā neizšķir to, vai projekts, uz kuru šī projekcija norāda, eksistē vai neeksistē. Ilgas pēc Dieva var pilnīgi saskanēt ar reālu Dievu. Un kādēļ gan es nedrīkstu vēlēties, lai ar nāvi viss nebeidzas, lai manai dzīvei un cilvēces vēsturei būtu jēga, isāk - lai eksistē Dievs?

c. Aizvien no jauna variētā VĒSTURISKĀ VAI KULTŪRFILOZOFISKĀ ARGUMENTĀCIJA PAR RELIĢIJAS GALU pamatojas uz kādu nepamatojamu ekstrapolāciju nākotnē: ne "religiijas gals" līdz ar ateistiskā humānisma rašanos (Feierbahs), ne "religiijas atmiršana" līdz ar ateistiskā sociālisma rašanos (Markss), ne "religiijas nomaiņa" ar ateistisko zinātni (Freids) nav izrādījušās patiesas prognozes.

Tādejādi šodien nopietni ir saasinājušās tikai teorētiskā un praktiskā nihilisma problēmas: arī Ničes prognoze par Dieva nāvi izrādījusies kļūdaina! Mēs redzam tieši pretējo:

līdz ar ateistiskā humānisma rašanos religiijas "gala" vietā, kā pasludināja Feiebaha teorija par projekciju, tagad (par spīti sekularizācijai) daudzviet redzam jaunu Dievam ticīgo teorētisko un praktisko humānismu. Turpretim ateistiski humānistiskā ticība cilvēka labesūbai un cilvēciskajam progresam nu pati tiek turēta aizdomās - vai tik tā nav kāda projekcija?

līdz ar ateistiskā sociālisma rašanos religiijas "atmiršanas" vietā, kā proklamēja Marksa teorija par utopiju, tagad (par spīti vardarbīgajai apspiešanai) bieži redzam jaunu reliģisku atmodu arī sociālisma zemēs. Turpretim ateistiski materiālistiskā ticība šodien neskaitāmiem cilvēkiem austošajā sociālistiskajā sabiedrībā atklājas kā zināmu interešu nosacīts mēģinājums pierunāt gaidīt, t. i., revolūcija kā opijs tautai,

līdz ar ateistiskās zinātnes rašanos religiijas "nomaiņas" vietā, kā pravietoja Freida teorija par ilūzijām, tagad (par spīti naidīgumam pret reliģiju noteiktos zinātnes sektoros) redzam jaunu izpratni par ētiku un reliģiju. Turpretim ateistiski scientiskā ticība uz visu problēmu atrisināšanu ar racionālās zinātnes līdzekļiem šodien daudziem šķiet ilūzija.

d. Arī ATEISMS tādejādi dzīvo no NEPIERĀDĀMAS TICĪBAS: vai tā būtu ticība cilvēka dabai (Feierbahs), ticība austošajai sociālistiskajai

sabiedrībai (Markss), vai ticība racionālajai zinātnei (Freids). Absolutizējot juteklisko pieredzi (Feierbahs), sabiedriskos procesus (Markss) vai zinānes attīstību (Freids), humānistiskajās, sociālistiskajās, psihoanalītiskajās antidogmatikās tiek radītas jaunas dogmas. Tādēļ par ikvienu ateismu var jautāt, vai tas nav kāda cilvēkam iemācīta projekcija (Feierbahs), interešu nosacīta pierunāšana gaidīt, nomierināšanas līdzeklis (Markss) vai infantila ilūzija (Freids)?

Bez šaubām: ja arī ateisms izrādās nepierādāms, tad līdz ar to vēl nekādā ziņā nav pierādāma ticība Dievam, jo vai tad ticība Dievam ļaujas pamatoties, verificēties? Mēs, liekas, atkal esam nonākuši pata situācijā.

8. TICĪBU DIEVAM NEDRĪKST TIKAI APGALVOT, BET TO NEVAR ARĪ PIERĀDĪT. TOMĒR TO VAJAG APSTIPRINĀT

a. Dievticības patiesīgumu nedrīkst tikai apgalvot. Ko tas nozīmē? Nedrīkst apelēt pie “atklāsmes” (Dieva Vārda, Bībeles). Jo: vai arī atklāsmes nevar būt nepamatots pieņēmums un tādēļ, iespējams, tikai ilūzija vai ideoloģiska virsbūve? Vai arī tikai ārēja norma, kas cilvēkiem neatkarīgi no tā, vai viņi to saprot vai nesaprot, vienkārši jāpieņem? Vai tā es vienkārši nenobīdu malā saprātu, neupurēju prātu (*sacrificium intellectus*)? Nē, teoloģija drīkst prasīt pēc dievticības apstiprinājumiem. Sarunājoties par Dieva eksistenci ar ikvienu cilvēku - kristieti vai nekristieti, jāņem vērā sarunbiedra pieredze. Tātad:

nevis aklū, bet atbildīgu ticību: cilvēku nedrīkst garīgi apspiest, bet, balstoties uz argumentiem, viņš jāpārlicina, lai viņš spētu izdarīt atbildīgu izšķiršanos.

Ne no īstenības tālu, abstraktu, bet īstenības apņemtu ticību: bez verificācijas vienkārši nav jātic. Bet dievticības argumentiem jāapsūprinās kontaktā ar īstenību, cilvēka pieredzes horizontu un šodienas sabiedrību, tiem jāatbilst konkrētajai īstenības pieredzei.

b. Vai tas nozīmē, ka Dieva eksistenci var pierādīt? Vai pastāv reāli DIEVA PIERĀDĪJUMI? Katrā ziņā Dieva realitāte, ja Viņš eksistē, pasaulē nav dota tiešā veidā; par to, vai Dievs “ir” vai “nav”, nevar tik vienkārši pārliecināties! Dievs nepieder pie tās pašas pieredzes, kas bez grūtībām

iegūstama par objektiem telpā un laikā. Dievu, tātad, nav iespējams izzināt tādā pašā veidā, kā citus mūsu apkārtējās pasaules lielumus. Pēc Imanuela Kanta kritikas par Dieva pierādījumiem esam ieguvuši divējādu skaidrību: vispārēji pārliecinoši nav iespējams pierādīt, ka Dievs eksistē. Bet tieši tāpat nav iespējams pierādīt, ka Dievs neeksistē. Tīrajam prātam, kas prasa pierādījumus, Dievs nešķiet nekas vairāk kā ideja bez realitātes, doma bez iemiesojuma.

Bet arī tas, kas Kanta kritiku nepieņem, var pievienoties: ticība Dievam nevar neskart atsevišķus eksistenciālus komponentus, kas ticību nevis "atvaļinā", bet izaicina, pat ja tīri racionāli Dieva eksistences pierādījumi, kas spēj vispārīgi pārliecināt, saskaņā ar iepriekšējo pieredzi liekas neiespējami. Būtībā Dieva pierādījumi - kā aizvien par Dieva atziņas "iespējamību" domā Pirmā Vatīkāna koncila nozīmē - ne katram liekas nozīmīgi. Neviens pierādījums nekad netiek vispārīgi pieņemts. Līdz ar to nav iespējama deduktīva Dieva atvasināšana no šīs pasaules un cilvēka tikai ar teorētisko prātu, lai Dieva realitāti varētu demonstrēt ar loģisku slēdzienu palīdzību.

c. Neraugoties uz to, TICĪBA DIEVAM APSTIPRINĀS, bet darbošanās ap Dieva pierādījumiem nav nemaz tik vienkārša. Ar visu leģitīmēto apsvēršanu tie vēl vienmēr ir izaicinājums domāšanai, un tam nedrīkst nepievērst uzmanību (K. Jasperess). Piebildisim: ja Dieva pierādījumus grib pierādīt, tie neko nesaka. Bet ja Dieva pierādījumus pārrunā, tie pasaka daudz. Kā veiklas atbildes [*fixe antwort*] tie ir nepietiekami, bet kā atklāti jautājumi - tomēr nav noraidāmi. Bez šaubām, Dieva pierādījumu pierādāmība šodien ir likvidēta [*erledigt*]. Bet ne to saturs (vērtība), tieši nepierādāmo Dieva pierādījumu saturs! Kas ar to ir domāts?

Neiespējams ir induktīvs vadonis, kas ar visas pieejamās pieredzes palīdzību mēģina izgaismot apšaubāmo īstenību. Tādejādi cilvēks tiek nostādīts it kā uz "praktiskā prāta", "nepieciešamības" (I. Kants) ceļa - kādas racionāli atbildīgas izšķiršanās priekšā, kas pretstatā tīrajam prātam pretendē uz visu cilvēku. Tātad nevis tīri teorētisks, "eksistenciāls", monolīts saprāta un saprātīga cilvēka uzdevums, bet: īstenības pieredzi praktiskā nolūkā diferencēt, izgaismot un refleksiīvi pārdomāt.

Ievērojot klasiskos modernās teoloģijas risinājumus, noskaidrojas sekojoši ierobežojumi:

vispirms, iepretim dialektiskajai teoloģijai: ticību Dievam nedrīkst tikai apgaivot, tai jābūt apstiprinātai!

iepretim dabiskajai teoloģijai: ticību Dievam jāapstiprina, bet ne jāpietiek!

Pareizais ceļš meklējams starp autoritatīvajiem Dieva apgalvojumiem dialektiskās teoloģijas izpratnē un racionālajiem Dieva pierādījumiem dabiskās teoloģijas izpratnē, ceļš starp Kārli Bārtu un Pirmo Vatikāna koncilu.

9. JA DIEVS EKSISTĒTU, TAD BŪTU DOTS PRINCIPIĀLS ATRISINĀJUMS APŠAUBĀMĀS ĪSTENĪBAS MĪKLAI, BŪTU ATRASTA PRINCIPIĀLA ATBILDE UZ JAUTĀJUMIEM PAR PASAULI UN CILVĒKU - NO KURIENES? KURP?

a. KAS MAINĪTOS, JA DIEVS EKSISTĒTU? Raugoties no tagadnes filozofiskajiem projektiem, varam sacīt: ja Dievs eksistētu,

tad varētu atbildēt uz Leibnica jautājumu: "Kāpēc kaut kas ir tā vietā, lai nebūtu nekas?" Tāpat atbild arī Heidegers uz "brīnumu brīnumu": "Kāpēc ir vispārīgi esošais un nevis nekas?",

tad būtu iespējama "viendimensionālā cilvēka" atbrīvošana (pārvarēšana), transcendentēšanās, ieiešana kādā citā dimensijā. Jau tagad būtu iespējama reāla alternatīva, kādu pieprasa Markūze, ūkai, bez šaubām, tā būtu savādāk pamatota nekā Markūzem,

tad arī arī cilvēka ilgām - cilvēka, kurš pēc E. Bloha ir nemierīgs, negatavs, vienmēr nepiepildīts, aizvien ceļā, tālak prasošs, tālak izzinošs, tālak meklējošs un pastāvīgi tiecas pēc cita un jaunā, - nebeidzamajām ilgām tomēr ir jēga un tās galu galā neiegāzīsies tukšumā,

tad pat visas nenovēršamās ciešanas, kuras, pēc kriiiskās teorijas pārstāvju domām, nav iespējams jēdzieniski izlidzināt - cilvēku nelaimes, sāpes, vecums un nāve, kā arī draudošā garlaicības eshatona briesmas - tomēr nav pēdējais, jo iespējams norādīt uz kaut ko pilnīgi citu,

tad Horkheimera un neskaitāmu citu cilvēku ilgas pēc pilnīgas taisnības, absolūtas jēgas un mūžīgas patiesības nav nereālas, bet galu galā piepildāmas, nebeidzami piepildāmas.

Jā, ja Dievs eksistē, tad transcendences "zīmes" un "šifri", prasības pēc jaunas apziņas un jaunām vērtībām, jautājumi pēc lielajiem "no kurienes?" un "kurp?", pēc cilvēka dzīves un pasaules vēstures "kādēļ?" un "kāpēc?" nenorāda vis uz Neko, bet uz īstu realitāti. Šo hipotēzi nepieciešams attīstīt divējādi: ņemot vērā īstenību kopumā un, jo sevišķi, ņemot vērā cilvēka esamību.

b. HIPOTĒZE - to attīstīt, ņemot vērā ĪSTENĪBU KOPUMĀ: arī ja netic, ka Dievs eksistē, var vismaz piekrist hipotēzei, jo tas vēl nekādā ziņā neizšķir jautājumu par Dieva esamību vai neesamību: ja Dievs eksistē, tad būtu atrasts principiāls atrisinājums apšaubāmās īstenības (5. tēze) miklai. Šo hipotēzi koncentrētā formā var izteikt šādi:

* ja Dievs eksistētu, tad būtu pamatota pati īstenība, un tās esamība nepaliktu nepamatota. Kādēļ? - tad Dievs būtu visas īstenības pirmamats,

* ja Dievs eksistētu, tad sevi balstītā īstenība vairs nebūtu savos pamatos svārstīga. Kādēļ? - tad Dievs būtu visas īstenības pamatbalsts,

* ja Dievs eksistētu, tad īstenība savā attīstībā vairs nebūtu bezmērķīga. Kādēļ? - tad Dievs būtu visas īstenības pamatmērķis,

* ja Dievs eksistētu, tad īstenība, kas atrodas starp esamību un neesamību, galu galā vairs nebūtu jātur aizdomās par nederīgumu [*Nichtigkeit*]. Kādēļ? - tad Dievs būtu visas īstenības esamība.

Šo hipotēzi var precizēt tikpat lielā mērā pozitīvi, kā negatīvi, ņemot vērā pasaules un cilvēka ambivalento esamību. Vispirms iespējams pozitīvi jautāt, uzsverot katru vārdu:

kādēļ, ja Dievs eksistē, nevarētu, visam saprātīgi pamatuzticoties, tomēr pieņemt īstenības apslēpto vienību, jēgu un vērtību? Ja Dievs būtu visa esošā pirmcēlonis, pamatjēga, pamatvērtība!

kādēļ, ja Dievs eksistē, nevarētu, saprātīgi pamatuzticoties, pieņemt apslēpto īstenības esamību? Ja Dievs būtu visa esošā pati esamība!

Jāņem vērā, ka īstenība līdz ar to vēl nekādā gadījumā nezaudētu savu faktisko nederīgumu [*Nichtigkeit*]. Bet tad būtu iespējams uzrādīt to pamatu, uz kuru cilvēks, neraugoties uz īstenības nederīgumu, tomēr varētu paļauties.

Un vēl pretproblēma! Ja Dievs eksistē, tad būtu jākjūst saprotamai arī īstenības negatīvajai pusei, tās nederīgumam:

kādēļ pasaules un cilvēka esamība galu galā izrādās nepamatojama, bezmērķīga, svārstīga? Kādēļ, tāpat, tai aizvien draud sadalītība, bezjēdzība un bezvērtība? Kādēļ, tāpat, īstenību, kas atrodas starp esamību un neesamību, var turēt aizdomās par nerealitāti un nederīgumu?

Principiālās atbildes vispārīgi ir tās pašas: tāpēc, ka apšaubāmā īstenība pati nav pēdējais un pirmais, tā nav Dievs! Jo pasauli, sabiedrību, tāpat pašu esamību un Es, nav iespējams identificēt ar tās pirmamatu, pamatbalstu un pamatmērķi!

c. HIPOTĒZE - to attīsūt, ņemot vērā CILVĒKA ESAMĪBU: šo hipotēzi var fokusēt tieši uz manis paša esamības apšaubāmību. Tad tā skan: ja Dievs eksistētu, tad arī manas apšaubāmās esamības mīklai būtu dota principiāla atbilde! Ja Dievs eksistētu, tas priekš manis nozīmētu:

* par spīti liktens un nāves draudiem es iegūtu labu pamatu, uz kā uzticības pilns es varētu apliecināt savas esamības vienību un identitāti. Kādēļ? - tad Dievs būtu arī manas dzīves pirmamats,

* par spīti tukšuma un bezjēdzības draudiem es iegūtu labu pamatu, uz kā uzticības pilns es varētu apliecināt savas esamības patiesīgumu un jēgu. Kādēļ? - tad Dievs būtu arī manas dzīves galīgā jēga,

* par spīti vainas un atraidījuma draudiem es iegūtu labu pamatu, uz kā uzticības pilns es varētu apliecināt savas esamības labumu un vērtību. Kādēļ? - tad Dievs būtu cerība arī manai dzīvei,

* par spīti neesamības draudiem es iegūtu labu pamatu, uz kā uzticības pilns es varētu apliecināt savas esamības īstenību: tad Dievs būtu arī cilvēka dzīves patīdzīgākā esamība.

Kas vēlas, var šim hipotētiskajām atbildēm uzstādīt arī pretpārbaudi:

kādēļ manas cilvēciskās esamības vienība un identitāte, patiesīgums un jēga, labums un vērtība aizvien ir apdraudēti? Principiāla atbilde aizvien ir viena un tā pati: tāpēc, ka cilvēks nav Dievs! Jo mans cilvēciskais Es nav identificējams ar tā pirmcēloni, pamatjēgu, pamatvērtību, pašu esamību.

Tagad gandrīz vai drīkstam apstrīdēt: ja Dievs eksistētu, tad būtu dots šis apšaubāmās īstenības iespējamības nosacījums, izskaidrots tās "no kurienes?" (plašākā nozīmē). Ja eksistētu! Bet ir kāds sens loģikas teiciens: *Ab esse ad posse valet illatio, non autem viceversa!* - No īstenības atraisās iespējamība, nevis otrādi. Tātad no Dieva hipotēzes neizriet Dieva realitāte. Kā no hipotēzes nonākt līdz realitātei!

10. TĀ, KA DIEVS EKSISTĒ, IR IESPĒJAMS PIENĒMT TIKAI PAŠĀ ĪSTENĪBĀ PAMATOTĀ UZTICĒŠANĀS AKTĀ

a. ATEISMS ir NEAPGĀŽAMS, jo "nē" Dievam ir iespējams. Kāpēc? Iemesls ir jebkuras īstenības radikālas apšaubīšanas pieredze, kas ateismam

dod pietiekamu pamatu apgalvojumiem un iespēju šos apgalvojumus uzturēt spēkā: īstenībai nav nekāda pirmamata, pamatbalsta, nekāda pamatmērķa. Par to nav iespējams neko uzzināt - tā saka agnosticisms ar ateistisku tendenci. Jā, iespējams, ka pats pēdējais tomēr ir šķietamība, neesamība un nebūtība - tā saka ateisms ar nihilistisku tendenci.

Tātad: ateisma neiespējamībai faktiski trūkst pozitīva argumenta. Nav iespējams pozitīvi atspēkot to, kurš saka: Dieva nav! Galu galā pret tādiem apgalvojumiem nespēj turēties ne stingri Dieva pierādījumi, ne uzrādījumi. Šie negatīvie apgalvojumi savā dziļākajā būtībā balstās kādā izvēlē, kas visciešākajā veidā saistīta ar pamatizvēli par vai pret īstenību. Dieva noliegšana ūri racionālā ceļā nav atspēkojama.

Bez šaubām, izskaidrošanās ar Feuerbahu, Marksu, Freidu un Niči atklāja arī ko citu: ateisms nespēj pozitīvi izslēgt kādu citu alternatīvu:

b. ATEISMS līdz ar to ir NEPIERĀDĀMS - tātad "jā" Dievam ir iespējams! Kāpēc? Īstenība visā savā apšaubāmībā dod pietiekamu pamatu, lai varētu uzdrošināties izšķirties ne vien par uzticīgu "jā" šai īstenībai, bet vēl vairāk - lai varētu sacīt "jā" arī Tam, bez kā īstenība galu galā ir nepamatota, svārstīga un bezmērķīga.

Tātad: faktiski nav konsekventu (loģisku) argumentu ateisma nepieciešamībai. Nav iespējams pozitīvi atspēkot arī to, kurš saka: Dievs ir!

Bet ateisms nevar atspēkot arī pašas īstenības uzspiestu uzticēšanos. Arī Dieva pieņemšana dziļākajā būtībā pamatojas uz izvēli, kas ir visdziļākajā kopsakarībā ar pamatizvēli par īstenību. Arī tā ir racionāli neatspēkojama.

c. Dievs - tas ir UZTICĒŠANĀS jautājums: šeit tad arī slēpjas izšķirošais mezgla punkts, meklējot atrisinājumu jautājumam par Dieva eksistenci. Un tā risinājumu kopsavilkumā īsi var formulēt šādi:

* ja Dievs būtu, viņš būtu atbilde uz īstenības radikālo apšaubāmību,

* ka Dievs ir, to nevar pieņemt:

stingri pamatojoties ūrā prāta pierādījumos vai uzrādījumos (dabiskā teoloģija), vai arī izšķiroši balstoties vienīgi uz bibliskajām liecībām (dialektiskā teoloģija),

* to, ka Dievs ir, var tikai kādā - pašā īstenībā balstītā - uzticēšanās aktā pieņemt.

Jau šī paļaušanās uz [*sich Einlassen*] pēdējo īstenības pamatu, balstu un jēgu - un ne tikai paļaušanās uz kristiešu Dievu - vispārīgajā valodas praksē ar pilnām ticsībām tiek saukta par "ticību" Dievam - "dievticība". Atbilstoši "pamatuzticībai" var vispārīgi runāt arī par "dievuzticību", ja vien šo vārdu

neokupē pārlietu teoloģiski vai emocionāli. Lai šo vārdu galīgi nenovazātu, mēs dažreiz apzinātā analogijā ar “pamatuzticēšanos” runājam par “dievuzticēšanos”! Tas, pats par sevi saprotams, attiecas uz īsto ticību plašākā nozīmē: cik lielā mērā šādu ticību var izraisīt ne tikai kristīgais pasludinājums, bet arī nekristīgais (jūdaisma, islama, hinduisma, budisma) pasludinājums. Cilvēkus, kuri atzīst sevi par šādas ticības piekritējiem - vai kristiešus, vai nekristiešus - ar pilnām tiesībām sauc par “dievticīgajiem”. Turpretim ateismu, tā kā tas noliedz uzticēšanos Dievam, vispārējā valodas praksē ar pilnām tiesībām sauc par “neticību”.

d. DIEVS KĀ ATBILDE UZ PAMATJAUTĀJUMU PAR CILVĒKU UN PASAULI: kas mēs esam? Būtnes ar trūkumiem, ne tādi, kādi mēs varētu būt. Gaidu, cerību un ilgu būtnes, kas sevi aizvien pārspēj. Bet kādēļ mēs tādi esam? Kas izskaidros šo divaino tiekšanos pēc pastāvīgas transcendēšanās? Kas to izskaidros ne tikai faktiski, pagaidu formulējumos, bet galīgi, definitīvi? Ja Dievs eksistē, tad ir iespējams visos dziļumos izprast, kādēļ mēs esam iznīcīgi, ļoti nepilnīgi un tomēr bezgalīgu gaidu, cerību un ilgu pilni.

No kurienes mēs nākam? Mēs varam jautāt pēc pamata, soli pa solim ejot atpakaļ pa cēloņu ķēdi. Bet, ja visu cenšamies izskaidrot, mēs soli pa solim kļūstam aizvien nevarīgāki. Kas tad ir visu pamatu pamats? Vai mēs neaturamies pret Neko? Bet kas var apgalvot, ka Nekas ir tikai Nekas? Vai mums jāapmierinās tikai ar matēriju un enerģiju, tām piedēvējot dievišķus atribūtus, mūžību un visspēcību; vai tikai ar ūdeņradi, kas vēl jo vairāk paceļ jautājumu “no kurienes?”. Ja Dievs eksistē, tad ir iespējams atrast pamatotu atbildi uz jautājumiem - no kurienes ūdeņradis, no kurienes matērija, no kurienes pasaule un cilvēks.

Uz kuriem mēs ejam? No daudziem mērķiem mēs varam izraudzīties vienu. Bet mērķa sasniegšana vien mūs neapmierina, ja netiek dota visa īstenības kopuma, visas cilvēka dzīves un cilvēces vēstures jēga. Kas tad ir visu mērķu mērķis? Vai Nekas var būt gan sākums, gan arī noslēgums? Bet Nekas tikpat maz izskaidro sākumu, kā noslēgumu. Vai noslēgumā jābūt totāli tehnizētai vai revolucionarizētai sabiedrībai? Vai tad ne viens un otrs jau šodien nešķiet apšaubāms? Ja Dievs eksistē, tad mēs uzdrīkstamies uzstādīt jaunu jautājumu: uz kuriem dodas cilvēks un cilvēce, kurp virzās cilvēka dzīve un cilvēces vēsture?

11. NE PAR KĀDU LĪDZVĒRTĪBU STARP "JĀ" UN "NĒ" NEVAR BŪT NE RUNAS: KAS DIEVAM SAKA "JĀ", TAS ZINA, KĀDĒĻ VIŅŠ GALU GALĀ VAR ĪSTENĪBAI UZTICĒTIES

a. IZŠĶIRŠANĀS NEIZBĒGAMĪBA: ne vien īstenības kā tādas, bet arī īstenības pirmamata, pamatbalsta un pamatmērķa priekšā cilvēks var izdarīt neatliekamam - brīvu, ja arī ne patvaļīgu izvēli: cilvēkam jāizšķiras gan bez intelektuāliem spaidiem, gan bez racionāliem pierādījumiem. Tātad gan ateisms, gan ticība Dievam ir pārdrošība un risks. Tieši Dieva pierādījumu kritiķi to skaidri atklāj: ticībai uz Dievu ir izvēles raksturs un otrādi - izvēlei par Dievu ir ticības raksturs.

Tātad izvēle, dzīves izvēle riņķo ap jautājumu par Dievu. Tā ticcas kādā pilnīgi savādākā dziļumā, kas - ievērojot nihilisma pretenzijas - ved pie izvēles par vai pret īstenību kā tādu. Tiklīdz kādam cilvēkam šīs pēdējās dzīles atveras un viņš sāk jautāt, izvēle kļūst neizbēgama. Tas pats, kas derēja pie pamatuzticēšanās, der arī jautājumā par Dievu: tas, kas neizvēlas, tomēr izvēlas: vēlēties neko. Atturēšanās no balsošanas par uzticību Dievam nozīmē uzticības liegšanu, faktiski neuzticības votumu. Kas šeit - vismaz faktiski - nesaka "jā", tas saka "nē".

Bet vai no "jā" un "nē" iespējamības neizriet "jā" un "nē" līdzvērtība? Nekādā ziņā!

b. "NĒ" DIEVAM NOZĪMĒ GALU GALĀ NEPAMATOTU PAMATUZTICĒŠANOS ĪSTENĪBAI. Kādēļ? Ateisms nespēj uzrādīt nevienu apšaubāmās īstenības esamības nosacījumu. Kas noliedz Dievu, tas nezina, kādēļ viņš tomēr uzticas īstenībai.

Tas nozīmē, ka ateisms dzīvo ja ne no nihilistiskas pamatneuzticēšanās, tad katrā ziņā no galu galā nepamatotas pamatuzticēšanās. Sacīdams "nē" Dievam, cilvēks nostājas pret īstenības pirmamatu, tās dziļāko saturu un pēdējo mērķi. Ateismā "jā" īstenībai ir pilnīgi nepamatots - ne pie kā nesaistīta, nekur nenostiprināta un tādēļ paradoksāla pamatuzticēšanās. Nihilismā tā radikālās pamatneuzticēšanās dēļ "jā" īstenībai vispār nav iespējams. Līdz ar to ateisms nespēj uzrādīt nevienu apšaubāmās īstenības nosacījumu. Tādēļ - protams, ne katrs, bet tomēr - ateismā var pamanīt radikālu racionalitātes iztrūkumu, ko tas, bez šaubām, bieži aizplivuro ar racionālistisku, bet pamatā iracionālu uzticēšanos cilvēka saprātam.

Nē, tas nav viens un tas pats - sacīt Dievam "jā" vai "nē": cenā, kādu ateisms maksā par savu "nē", ir visiem zināma. Ateisms pakļauj sevi galējai

nepamatojamībai, bezsaturīgumam un bezmērķībai, un arī pilnīgi personiski - radikālai nedrošībai un neskaidrībai. Tas viss, dabiski, atklājas tikai tad, ja ateismu pieņem visā nopietnībā un ne kā intelektuāli snobisku koķetēriju vai nepārdomātu paviršību.

c. "JĀ" DIEVAM nozīmē GALU GALĀ PAMATOTU PAMATUZTICĒŠANOS ĪSTENĪBAI. Kādēļ? Ticība Dievam kā radikāla pamatuzticēšanās spēj uzrādīt apšaubāmās īstenības nosacījumus. Kas apliecina Dievu, tas zina, kādēļ viņš var uzticēties īstenībai. Tas nozīmē: ticībā Dievam mans "jā" īstenībai ir līdz galam pamatots un konsekvents kā galējā dziļumā, pamatā un iemeslā noenkurota un visu mērķu mērķim pievērsta pamatuzticēšanās. Tātad mana uzticēšanās Dievam kā kvalificēta, radikāla pamatuzticēšanās var atklāt apšaubāmās īstenības iespējamības nosacījumus. Tādēļ tā, atšķirībā no ateisma, uzrāda radikālu racionalitāti, ko, bez šaubām, nedrīkst sajaukt ar racionālismu.

Nē, starp ticību Dievam un ateismu nav nekādas līdzvērtības! Vērtība, ko ticība Dievam iegūst ar savu "jā", ir visiem zināma. Kad es, uzticības pilns, esmu izšķīries par pirmamatu, pamathalstu un pamatmērķi, man tiek dota laba iespēja atzīt pasaules un cilvēka esamības vienību, vērtību un jēgu. Un, neraugoties uz visu nedrošību, man arī gluži personiski tiek dāvināta drošība un skaidrība. Tas viss, bez šaubām, nedrīkst pastāvēt tikai abstrakti, izolēti no līdzcilvēkiem, bet arvien konkrētā atlieksmē pret cilvēcisko Tu: kā citādi, sevišķi jaunais cilvēks, lai pieredz, ko tas nozīmē: būt Dievu pieņemušam - ja viņu nepieņem neviens vienīgs cilvēks?

12. TĀTAD TICĪBA DIEVAM RACIONĀLI ATTAISNOJAS: TĀS RACIONALITĀTE PARĀDĀS PRAKSĒ, PĒC UZDRĪKSTĒŠANĀS UZTICĒTIES. PAMATUZTICĒŠANĀS UN UZTICĒŠANĀS DIEVAM SAVĀ STARPĀ IR SAISTĪTAS

a. RACIONALITĀTE REALIZĀCIJĀ: kā pamatuzticēšanās, tā arī uzticēšanās Dievam nekādā ziņā nav iracionāla. Kāpēc? Ja es nenoslēdzos īstenībai, bet tai atveros, ja es neatraujos no vispēdējā/vīspirmā īstenības pamata, satura un mērķa, bet tam tuvojos, neko nepielikdams tam klāt un neko tam neatņemdams, tad es ne pirms tam, ne arī pēc tam, bet tieši šīs

darbības laikā atzīstu, ka es rikojos pareizi, jā, “vissaprātīgākajā” veidā. Jo to, kas iepriekš neļaujas pierādīties, to es pieredzu realizācijā (procesā), pašā atziņas atzišanas aktā: īstenība nespēj manifestēties savos beidzamajos dziļumos; tās sākotnējais pamats, dziļākais saturs un pēdējais mērķis atveras tikai tad, kad atveros es pats. Tas, kas derēja pie pamatuzticēšanās, der arī šeit: bez gatavības nav iespējams iepazīt, bez atvērtības nav iespējams uztvert! Un pat ja es Dievam saku “jā”, kā pastāvīgs kārdinājums paliek “nē”.

Tajā pašā laikā, neraugoties uz visu apšaubāmību, es pieredzu mana prāta radikālo saprātīgumu: šī iemesla dēļ principiāla uzticēšanās prātam nekļūst iracionāla. Tā iegūst racionālu pamatojumu. Pēdējā un pirmā īstenība, Dievs, ir cilvēciskās racionalitātes garants!

Ja cilvēks, ticēdams Dievam, rikojas “vissaprātīgākajā” veidā, tad par kādu racionalitāti šeit ir runa? - Šī racionalitāte ir līdzīga pamatuzticēšanās akta racionalitātei:

b. NEVIS ĀRĒJA, BET IEKŠĒJA RACIONALITĀTE: ne ārēja racionalitāte, ne ārēja drošība; nevis vispirms saprātīgi pierādot un uzrādot Dieva eksistenci un tad tai noticot, vai tamlīdzīgā veidā garantējot dievticības racionalitāti. Nē, vispirms racionāla Dieva atziņa un tad uzticīga atzišana. Aplēptā Dieva realitāte sevi neuzspiež prātam.

Ir kāda iekšēja racionalitāte, kas daudz vairāk spēj nodrošināt fundamentālu drošību: realizācijā, “praksē”, uzdrīkstoties uzticēties Dieva realitātei, cilvēks var, neraugoties uz šaubām un iebildumiem, pieredzēt savas uzticēšanās saprātīgumu - pamatojoties īstenības identitātē, jēgā un vērtībā, caur tās pirmamatu, pamatjēgu un pamatvērtību.

c. PAMATUZTICĒŠANĀS UN UZTICĒŠANĀS DIEVAM SAISTĪBA: pamatuzticēšanās attiecas uz īstenību kā tādu (un uz manis pašā esamību), bet uzticēšanās Dievam attiecas uz īstenības pirmamatu, pamatbalstu un pamatmērķi. Taču, pamatuzticēšanos un uzticēšanos Dievam formāli aplūkojot, redzam analogas struktūras, kas savstarpējā materiālajā sakarībā (neraugoties uz atšķirībām) uzrāda kopīgu pamatuzticības un uzticības Dievam sakni. Jo: gan pamatuzticēšanās, gan uzticēšanās Dievam ir:

* ne tikai cilvēka prāta lieta, bet visa konkrēti dzīvojošā cilvēka lieta - cilvēka, kas sastāv no gara un miesas, prāta un dziņām, dzīvo pavisam noteiktā vēsturiskā situācijā, ir atkarīgs no tradīcijām, autoritātēm, domāšanas ieradumiem, vērtību skalām, kurām ir savas intereses un sabiedriskās saistības. Par to “visu” cilvēks nevar runāt, vienlaicīgi cenšoties nostāties “ārpusē”,

* tālād pārracionāla: ne par īstenības realitāti, ne arī par Dieva realitāti nav iespējams sniegt kādus loģiskus pierādījumus. Dieva pierādījumi ir tikpat nožēlojami un neiedomājami, kā loģiska piespiedu mīlestība. Attiecības ar Dievu ir uzticēšanās attiecības,

* bet ne iracionāla: tā ir cilvēciskā pieredzē iegūta un pie cilvēka izvēles apelējoša refleksija par Dieva realitāti. Ticība Dievam sadursmē ar racionālo kritiku ļaujās attaisnoties. Tās atbalsta punkts ir paui apšaubāmās īstenības pieredze, kas uzdod jautājumus par pirmajiem un pēdējiem šīs īstenības iespējamības nosacījumiem,

* ne akla un īstenības sveša, bet īstenībā balstīta un konkrētājā dzīvē pamatota izvēle: tās apelācija [*Relevance*] pie pasaules un cilvēka realitātes kļūst par eksistenciālu nepieciešamību, kā to skaidri parada sabiedriskās attiecības,

* realizējama konkrētā attieksmē pret līdzcīvēkiem,

* ne vienreiz par visām reizēm saprasta, bet vienmēr no jauna realizējama: nekad ticību Dievam, atšķirībā no ateisma, nav iespējams ar racionāliem argumentiem pasargāt no uzbrukumiem un nodrošināt pret krīzēm. Ticība Dievam vienmēr ir apdraudēta un, pretojoties šaubu uzmācībai, to aizvien nepieciešams realizēt jaunos izšķiršanās aktos, to izturēt, izdzīvot, izcīnīt: cilvēks iepretim Dievam paliek nebeidzamā pretstaiā starp uzticēšanos un neuzticēšanos, ticību un neticību. Bet tieši šo šaubu dēļ "jā" Dievam uzticībā nonāk pie attaisnojamas izšķiršanās: tādejādi ūiek pārbaudīta un apstiprināta ticība Dievam.

13. VĀRDS "DIEVS" IR NEAIZVIETOJAMS, KAUT ARĪ DAUDZNOZĪMĪGI SAPROTAMS. PRETĒJI FILOZOFISKAJAM DIEVA JĒDZIENAM DIEVA IZPRATNE RELIĢIJĀS IR KONKRĒTA UN NOTEIKTA, KAUT ARĪ SAVSTARPĒJI NESASKANĪGA

a. VĀRDS "DIEVS" IR NEAIZVIETOJAMS: ja mēs gribam dot kādu vārdu Tam, ko mēs šeit apzīmējam kā pirmamatu, pamatbalstu un

pamatmērķi, kā pirmcēloni, pamatjēgu un pamatvērtību, tad mēs nevaram izvairīties no vārda "Dievs". Bez šaubām, Dievs ir visnoslogotākais vārds no visiem cilvēku vārdiem (M. Būbers): neviens vārds nav tik ļaunprātīgi lietots, aptašķīts, plosīts: cilvēki to ir plosījuši reliģiskajās partijās, tā dēļ ir nokāvuši, tā dēļ ir miruši: nav neviena cita tāda vārda, kas apzīmētu kaut ko tik augstu un aiz kura tomēr tik bieži būtu maskējusies visļaunākā bezdievība. Bet ja cilvēkiem - arī ateistiem, kuri noliedz nevis kaut ko, bet Dievu - tas ir nozīmējis tik daudz, no tā nedrīkst atsacīties. Tātad: pēc runāšanas par Dievu jeb runāšanas par Dievu tādā veidā šodien visi nonākam pie tā, ka uzmanīgi jāmacās par Dievu runāt jaunā veidā!

b. VĀRDS "DIEVS" IR DAUDZNOZĪMĪGS: kāds ir Dievs? Šis jautājums ir ļoti nopietns gan tam, kas par Dieva eksistenci ir drošs, gan tam, kas par Dievu šaubās: jo, vai ir Dievs, - tas daudziem cilvēkiem atkarīgs no tā, kāds Viņš ir. Tas, kas slēpjas pamatu pamatos, kas sagaida galamērķi, taču nemaz nav pašā sākumā skaidrs: vai pirmamatā ir spoža gaisma vai tumša bojāeja? Vai pamatbalsts ir patiešām balsts vai vilinoši maldi? Vai pamatmērķis ir pēdējais papildījums jeb definitīva kļūda? Kā cilvēks var to droši uzzināt - vai pamatjēga galu galā neizrādīsies bezjēdzība, pamatvērtība galu galā neatklāsies kā bezjēdzība?

Visa filozofija, sākot no domātājiem pirms Sokrata un līdz Hēgelim, bet arī vēl Feuerbachs un Markss, Niče un Heidegers, uzdod jautājumu par Dievu, un tā ir filozofijas vēstures centrālā problemātika. Turklāt noskaidrojas ļoti lielās atšķirības starp dažādiem vārda "Dievs" skaidrojumiem, kas tomēr nav pilnīgi savrupi, bet nedaudz radnieciski. Pēc agrīno grieķu domātāju izpratnes Dievišķais savā tiešajā klātbūtnē pasaulē nelīdzinās Radītājam Dievam kristiešu filozofiskajā teoloģijā. Dievs kā galīgais visas īstenības tiekšanās mērķis, kādu to skicē Aristotelis, atšķiras no Morāles likuma un Dieva kā svētlaimes devēja Kanta filozofijā. Kas gan ar prātu satveramajā Akvīnas Toma vai Hēgeļa Dievā ir no vārdos neizsakāmā un attālinātā Dionīsija Areopagīta vai Kuzes Nikolaja Dieva? Un arī tīri morālais Dievs, pret ko cīnījās Niče, nav tā īstenību uzturošā Augstākā esamība, kā Dievu metafiziski saprot Heidegers. Un tomēr aizvien un pāri visam ar vārdu "Dievs" domāts kas radniecīgs: tas, kas "nosaka visu īstenību kā valdošais un visu pārsniedzošais princips" (V. Veisšēdels).

Tātad vispārējais, filozofiskais Dieva jēdziens ir ambivalents, daudznozīmīgs. To prasa noskaidrot pati filozofijas vēsture. Bet tas modina šaubas - vai šī jēdziena noskaidrošana maz ir iespējama? - Tas pieder pie šī filozofu atzītā Dieva, ka viņš galu galā ir abstrakts un nenoteikts.

c. PRIEKŠSTATS PAR DIEVU RELIĢIJĀS ir KONKRĒTS un NOTEIKTS: reliģija vienmēr grib būt kas vairāk nekā filozofija, vairāk nekā mācība par Dievu, teorija par Dievu, pārdomas par Dievu. Reliģijas nenāk no vienkāršas abstraktas refleksijas, no stingriem racionāliem pierādījumiem. Tā nenāk arī no iracionālajiem, garam svešajiem cilvēka psihes slāņiem, kā domāja agrīnie reliģijas vēsturnieki. Nē, reliģija pamatojas un par to runā tālejošas atbilstības, pieredzē dibināta domu, gribas un jūtu vienība, kas tomēr nav saprotama vienkārši kā cilvēka paša sasniegums, bet gan kā atbilde: atbilde uz kādu vienmēr konkrētu sastapšanos vai Dieva (absolūta) pieredzi. Pilnīgākās reliģijas atsaucas uz sevi aplēptā, daudznozīmīgā Dieva vai absolūta izgaismošanu vai atklāšanu.

Reliģijas - ja arī ne dabas reliģijas, tad vismaz augstākās ētiskās reliģijas - sāk ar to pašu mūžīgo cilvēku jautājumu - kas ir aiz redzamā, taustāmā un aiz dzīves laika: no kurienes nāk pasaule un tās kārtība, kadēļ mēs esam piedzimuši un mums jāmirst, kas nosaka atsevišķa cilvēka un visas cilvēces likteņus, ar ko izskaidrot morālo apziņu un ētiskās normas? Un tā visas reliģijas vēl vairāk par pasaules izskaidrošanu vēlas parādīt kādu praktisku ceļu no esamības vajadzībām un ciešanām pretī laimei: vai tad reliģijas visus melus, zādžības, laulības pārkāpumus un slepkavības neuzskata par grēka sekām [buriski *schuldhaf* - apcietināšana par nenomaksātu parādu]? Vai reliģija necenšas būt par vispārīgi derīgu praktisku mērauklu, ne tikai "zeiņa likumu" (Ko tu negribi, lai dara tev, to nedari arī citam)? Vai arī Budu, Konfūciju, Lao-dzi, Zaratustru un Muhamedu nenodarbināja paši pēdējie lieli jautājumi un cerības? To nevar apstrīdēt: arī citās pasaules reliģijās dievība, būdama tuva, reizē ir arī tāla un aplēpta, viņa pati var dāvēt savu tuvumu, tagadnīgumu un atklāsmi. Arī pasaules reliģijas to zina: cilvēks nedrīkst tuvoties dievībai, neredzot savas vainas, nesaprotot, ka viņam nepieciešama attīrīšanās un salīdzināšanās, ka viņa vainu šķīstīšanai vajadzīgi upuri, ka viņš tikai pēc nāves pilnībā ieies dzīvē, jā, ka cilvēks pats galu galā nespēj sevi atpestīt un atbrīvot, bet to spēj vienīgi Dieva visaptverošā mīlestība. Tādēļ jāpatur vērā:

* ne vien musulmaņi Allahā, bet arī indusi Brāmā, budisti Absolūtā, ķīnieši debesis jeb Dao meklē vienu un to pašu vispēdējo/vispirmo īstenību, kas jūdiem un kristiešiem ir viens patiess Dievs,

* pasaules reliģiju vēsture rāda ne vien cilvēka atsvešināšanos, pakļaušanu un pestīšanas mazumu, bet arī dievišķo labesību, iežēlu un apžēlošanu,

* šī iemesla dēļ cilvēki pasaules reliģijās, neraugoties uz daudzajām nepatiesībām tajās, politeismu, maģiju, dabas elementu klātbūtni un māpniecību, var sasniegt mūžīgo laimi.

d. Bet DIEVAM RELIĢIJĀS ir DAUDZ VĀRDU: neraugoties uz visām konverģencēm un līdzībām, reliģiju starpā tomēr atklājas fundamentālas atšķirības un daudz pretrunu. Tā kā pagātnes un tagadnes reliģijās ir neskaitāmi daudz dievu, dievišķotu dabas tēlu un dabas spēku, augu, dzīvnieku un cilvēku dievu, vienāda ranga un hierarhijās klasificētu dievību, uz mācas nenovēršams jautājums: kurš ir patiesais Dievs? Vai viņš ir atrodams pirmatnējās, primitīvajās reliģijās, vai augsti attīstītajās? Vai Viņš ir lēnām audzis un veidojies? Un tālāk jautājumi: vai, līdz ar to, ir daudz dievu - politeisms? Vai starp daudziem dieviem ir viens atsevišķs augstākais Dievs - henoteisms? Jeb ir tikai viens vienīgs Dievs - monoteisms? Vai Dievs ir ārpus visa - deisms? Vai Dievs ir viss - panteisms? Vai arī viss ir visā - panenteisms?

Nevaram izvairīties no nošķiršanās un izšķiršanās. Bet šeit nav runa par patvaļīgu izšķiršanos, bet gan par saprātīgu ticības izšķiršanos.

JĀ VAI NĒ BIBLISKAJAM DIEVAM?

14. BIBLISKĀ TICĪBA DIEVAM KĀ MONOTEISTISKA TICĪBA IR SEVĪ SASKAŅOTA UN REIZĒ RACIONĀLI ATBILDĪGA. ISRAĒLA DIEVS - KOPIĢS JŪDIEM, KRISTIEŠIEM UN MUSULMAŅIEM - IR VIENS UN VIENĪGS DIEVS, KAS NECIEŠ SEV BLAKUS NEKĀDUS CITUS DIEVUS - NE JAUNUS, NE VECUS. VIŅŠ IR ATBRĪVOŠANĀS DIEVS

a. **VIENS UN VIENĪGS DIEVS:** tā ir vēsts, ko satur 45 "Vecās" Derības grāmatas, kas atrodas vidū ne vien starp jūdaismu un kristietību, bet arī starp kristietību un islamu un netiecšā veidā nostiprina arī monoteistiskās tendences (kā hinduismā) attieksmēs starp kristietību un pasaules reliģijām.

Dievs Tēvs, Ābrama, Īzaka un Jēkaba Dievs, Israēla tautas Dievs, ir viens un vienīgs Dievs, kam blakus nav ne vien citu augstāku, vienādi augstu vai zemāku, bet vispār nekādu citu dievu. Viņš ir ne vien augstākais, bet arī ne ar ko citu nesalīdzināmais Dievs. Viņš nepārvalda tikai kādu atsevišķu dzīves apgabalu kā pagānu dievi (lauku auglības dievs, kara veiksmes dievs, dievs, kas sargā no liktens kaprīzēm, dieviete, kas sargā mīlestību...). Nē, šis viens Dievs ir Kungs pār visu: viņš dāvā visu - visu dzīvi, visu labo; viņam ir tiesības arī no cilvēkiem prasīt pilnīgu uzpurēšanos un pilnīgu mīlestību.

Ši stingrā, dzīvā, dedzīgā, konsekventā ticība vienam Dievam bija un ir Israēla iezīme starp citām tautām un reizē Israēla dāvana citām tautām.

b. **TICĪBAS VIENAM DIEVAM KONSEKVENCES:** jāuzsver tikai divas:

* ticība Ābrama, Īzaka un Jēkaba Dievam ir kopīga jūdiem, kristiešiem un musulmaņiem. Skandalozo līdzšinējo cīņu vietā kopīgā ticība liek meklēt sadarbību.

Kā Vecajā, tā Jaunajā Derībā, kā arī Korānā liecināts par Ābrama ticību Dievam, kurš darbojies vēsturē. Tas varētu būt pamats, uz kura veidoties labākai sapratnei un dziļākai solidaritātei starp partijām, vēsturē tik bieži naidīgajām monoteistiskajām kopībām, kuras savukārt savu būtību nevar īsti noskaidrot bez pārējām divām, un lai nekad cits citu neuzskatītu par "neticīgajiem" (kā jūdi un musulmaņi kristiešus) vai par "atkritušajiem" (kā kristieši un musulmaņi jūdus), vai par "pārspētajiem" (kā jūdi un kristieši musulmaņus), bet gan par "dēliem" un "meitām", "brāļiem" un "māsām" ticībā vienam un tam pašam Dievam;

* ticība vienam Ābrama, Īzaka un Jēkaba Dievam nozīmē kā seno, tā moderno dievu gāšanu. Šī ticība aizliedz dievišķot

dabas spēkus, kā arī dievišķot politiskos spēkus un despotus.

Ticība vienam Dievam primāri nenozīmē kādu aktuālu sabiedrisku programmu, bet tā tomēr izraisa radikālas sabiedriskas sekas: tā gāž no troņa dievišķotos pasaules varenos par labu vienam patiesam Dievam. Primitīvajās sabiedrībās šī ticība nozīmē radikālu atteikšanos no nemitīgi mirstošo un no jauna topošo dabas spēku dievišķošanas. Bet mūsu šķietami ateistiskajā laikmetā tā nozīmē arī radikālu atteikšanos no daudziem dieviem, kurus gan pielūdz, bet bez dievu tītula: no tiem zemes varenajiem ar dievišķajām funkcijām, no kuriem viss šķiet esam atkarīgs un uz kuriem cilvēki cer un no kuriem baidās vairāk par visu pasaulē. Turklāt ir vienalga, vai modernais cilvēks - dažreiz monoteists, dažreiz politeists - savu pateicības himnu "Varenais Dievs, mēs slavējam Tevi" dzied liejam dievam Mamonam vai lielajam dievam Seksam, lielajam dievam Varai vai lielajam dievam Zinātnei, lielajam dievam Nācijai vai lielajam dievam Partijai. Ticība vienam Dievam runā pretī ikvienai kvazirelīģijai. Tā gāž no troņa visus neīstos dievus.

c. DIEVS KĀ SPAIDI VAI KĀ ATBRĪVOŠANA? Israēla tautai šis jautājums tika atbildēts, kad tā kādā mazā pulciņā ap Mozu - gan 13 gadsimtus pirms Kristus - Ēģiptē ticībā pieredzēja un savās atmodinātajās ilgās pēc senās brīvības ticībā atzina: viņu Dievs, pēc kā tie bija saukuši savās vajadzībās, ir viņu pusē, ir par viņiem, nabaga apspiestajiem ļaudīm. Viņu Dievs nav vergturis, bet brīvības Dievs - atbrīvotājs Dievs! Israēla reliģija tādejādi jau sākotnēji ir Exodus - ceļā došanās, sargāšanās, izglābšanās un atbrīvošanās reliģija. Atbrīvotājs ir Dievs, kas nav palicis bez vārda, bet savu vārdu viņš darījis zināmu: Jahve, kas nozīmē - "Es esmu, kas es būšu": es būšu pie jums - esošs, vadošs, palīdzošs, stiprinošs, atbrīvojošs.

Tāpat Bībeles Dievs ir vēsturiskās dinamikas Dievs. Exodus Dievs atmodina jautājumu pēc Radītāja Dieva, un Vecajā Derībā starp abiem nav pretrunu.

15. BIBLISKĀS TICĪBAS DIEVS IR SARUNBIEDRS [*anredbares Gegenüber*]. TOMĒR VIŅŠ STĀV PĀRI GAN JĒDZIENAM "PERSONISKS", GAN "BEZPERSONISKS". PATIESĪBĀ VIŅŠ IR "TRANSPERSONĀLS"

a. SARUNBIEDRS: Bībelē no pirmās līdz pēdējai lappusei netiek runāts tikai no vai par Dievu, bet gan aizvien uz un ar Dievu: Viņu aizvien slavē,

Viņam tiek sūdzētas bēdas, Viņu lūd un Viņam ieilst. Bībeles Dievs - to Feierbahs, bez šaubām, ir saskatījis pareizi - ir subjekts un ne predikāts: nevis mīlestība ir Dievs, bet Dievs ir mīlestība. Tas nozīmē:

* Bībele runā par istu Sarunbiedru [*Gegenüber*], kas ir draudzīgs pret cilvēkiem un absolūti uzticams: ne vien klusējoša bezgalība, ne nedefinējama gnostiķu Dziļums bez vārda, ne kāds ar Neko sajaucams tumšs bezdibenis, tāpat arī ne anonīms vispārcilvēciskais Kaut Kas, ko varētu sajaukt ar cilvēkiem un viņu tik nepastāvīgo mīlestību. Dievs ir daudz vairāk! Viņš ir Sarunbiedrs!

Kad citi ieņirima tikai bezgalīgā klusēšanā, Israēls sadzirdēja balsi. Israēls sev un citiem uzdrīkstējās atklāt, ka ir kāds sadzirdams un uzrunājams Dievs: tāds, kas saka Es, kas nostājas starp cilvēkiem, lai viņi tam varētu sacīt Tu: izrunājamu un uzrunājošu Tu ! Un, izrunājot šo Tu, cilvēks sev iegūst savu paša Es tādā cieņā, kāda Austrumos diez vai ir redzēta un kādu nav spējis iedot arī Rietumu sekulārais humānisms vai kāda kosmiska reliģiozitāte: cieņā, kas nekad nepieļaus, ka pret cilvēku ļaunprātīgi izturas kā pret lielgabalu gaļu, materiālu eksperimentiem vai kā mēslojumu evolūcijai. Tas, ka Rietumi šādu austrumniecisku (un jūdu) ticību uz Dievu pagātnē nekad nav piedzīvojuši, ticību vienam patiesam Dievam noliedz vairāk, nekā visi ateistiskie argumenti.

Bet: kad mēs par Dievu vai no Dieva runājam, mēs aizvien varam runāt tikai pārņemtos jēdzienos, tēlos, priekšstatos, simbolos un šifros.

b. DIEVS IR VAIRĀK NEKĀ PERSONA: kad Einšteins runā par kosmisko Sapratu vai Austrumu domātājs - par "Nirvānu", "Tukšumu", "Absolūto Neko", tad šie izteikumi mums jāsaprot kā godbijība pret absolūtu noslēpumu iepretim pārlicu cilvēciskotajiem "teisūskajiem" priekšstatiem par Dievu. Šāda iemesla dēļ arī kristiešu teologi runājuši par Dievu kā par Dievību, kā par Augstāko Labumu, Patiesību, Labsirdību, Pašu Mīlestību, Pašu Esamību, Okeānu, Neizsakāmo, Noslēpumu... Mums jāpatur vērā, ka arī vispozitīvākās cilvēciskās īpašības nespēj izsacīt Dievu. Tādēļ līdzās katram apgalvojumam ir nepieciešams noliegums un šo īpašību pacelšana bezgalības sfērā. Līdz ar to, izmantojot personas jēdzienu, jāpatur vērā:

* Dievs, protams, nav persona tādā pašā nozīmē, kā cilvēks: Visaptverošais un Visuresošais nekad nevar būt objekts, no kā cilvēks varētu distancēties, lai par to izteiktos. Visas īstenības pirmamats, pamatbalsts un pamatmērķis, kas nosaka katra atsevišķā eksistenci, nav viena ierobežota, atsevišķa persona

starp citām personām, tas nav arī kāds pārcilvēks vai virs-Es [*Über-Ich*]. Arī persona ir tikai viens no Dieva šifriem: Dievs nav augstākā persona starp citām personām. Dievs stāv pāri arī personas jēdzienam: Dievs ir vairāk nekā persona!

c. BET DIEVS NAV ARĪ MAZĀK KĀ PERSONA: tieši pozitīvās cilvēciskās īpašības, ja vien to apliecināšana noliedz ierobežotību un tās tiek paceltas bezgalības sfērā, var tikt izsacītas par Dievu. Tikai tad absolūtais mums nav Nekas bez satura; tam nevajadzētu būt arī "Absolūtajam Nekam", kā domā budisti. Vai tad Dievs ārpus gara un saprāta, brīvības un mīlestības var palikt Dievs? Kā citādi Dievs varētu pasaulē un cilvēkā nostiprināt garu un saprātu, brīvību un mīlestību?

* Dievs, kas devis pamatus personībai, pats nevar būt bezpersonisks: tieši tāpat, kā Dievs nav "lieta", tāpat - kā uzsver Austrumos - viņš nav "caurspīdīgs", nenosakāms, viņš nav arī bezpersonisks, nav starppersonisks.

Dievs stāv pāri arī bezpersoniskā jēdzienam: Dievs nav arī mazāk kā persona!

d. DIEVS IR "TRANSPERSONĀLS", "PĀRPERSONĀLS": bezaizspriedumainā Visuma ģeometrija vai harmonija savā dabas likumu neizbēgamībā, ko konstatē fiziķis vai matemātiķis, balstoties uz savām ierobežotajiem formulējumiem un metodēm, nespēj izskaidrot veselo. Katrā ziņā Bībeles izpratne ir šāda: pēdējā īstenība ir vairāk nekā universāls Saprāts, vairāk nekā liela anonīma Apziņa, vairāk nekā domāšanas autonomā pievēršanās sev pašai; vairāk nekā tikai augstākā Ideja, vairāk nekā tūrais kosmosa Skaistums vai vēstures aklais Taisnīgums. Pēdējā īstenība nav kaut kas sevi neitrāls, kas ļautu arī mums palikt neitrāliem, bet tā atbrīvojoši un pretenciozi absolūti attiecas uz mums:

* Dievs nav nekatrās dzimtes Tas, bet tādu cilvēku Dievs, kuri aicināti izšķirties starp ticību un neticību: viņš ir radošās brīvības Gars, taisnības un mīlestības pirmidentitāte, viens visas cilvēciskās attiecības aptverošs un pamatojošs Sarunbiedrs. Ja vispēdīgi/vispirmo īstenību grib saskaņā ar Austrumu filozofiju saukt par "Tukšumu" vai "Absolūto Neko", tad tomēr vienlaicīgi tā jāsauc arī par Pašu Esamību, kas sevi manifestē neierobežotās pilnvarās. Labāk nekā "personisks" vai "bezpersonisks" šo visrcālāko īstenību raksturo - ja vien tā ir izsakāma vienā vārdā - vārds "transpersonāls".

Tomēr izšķirošais nav nosaukums. Kopā ir Nilsu Boru var teikt fizīku komplementaritātes jēdzieniem: tāpat kā kvantu mehānikā, arī šeit no jautājuma nostādnes atkarīgs, vai Dievu sauksim par personālu vai apersonālu. Tas pieder pie visām kategorijām pāri stāvošās, pilnīgi neapiveramās Dieva Būtības, ka viņš nav ne personāls, ne apersonāls, bet abi kopā un tādējādi - transpersonāls.

16. DIEVS NAV PĀRDABISKA BŪTNE FIZISKAJĀS VAI METAFIZISKAJĀS DEBESĪS, BET DIEVS IR ŠAJĀ PASAULĒ UN ŠĪ PASAULE IR DIEVĀ. DIEVS NAV ARĪ NEVĒSTURISKA VAI PĀRVĒSTURISKA BŪTNE, BET VIŅŠ PASTĀVĪGI DARBOJAS UN IR DINAMISKI REĀLS VĒSTURES NOTIKUMOS

a. DIEVA PASAULĪGUMS [*Weltlichkeit*]: attiecības starp Dievu un pasauli. Dievu un cilvēku šodien jāpārdomā, pieņemot jaunlaiku filozofijas (augstākais punkts - Hēgelis) un šodienas dabaszinātņu izveidoto īstenības izpratni (Teijārs de Šardēns, Vaitheds). Jaunlaiku izpratne par Dieva pasaulīgumu ļauj biblisko vēsti par Dievu, kurš nekādā gadījumā nav no pasaules šķirts, bet darbojas pasaulē, saprast labāk nekā grieķu klasisko vai viduslaiku metafiziku.

* Dievs nav pārdabiska būtne, kas mājo virs mākoņiem, fiziskajās debesīs! Naivi antropomorfais priekšstats ir uzveikts: Dievs nav vārdiskā vai telpiskā nozīmē "pāri" pasaulei ("pār pasauli") dzīvojoša "Augstākā būtne".

Cilveka esamībai un darbībai tas nozīmē: Dievs nav tads visvarens absolūtais valdnieks, kas rīkojas ar pasauli un cilvēku neierobežotā varā pēc savas palikas.

* Dievs nav būtne ārpus dabas, viņpus zvaigznēm metafiziskajās debesīs! Izskaidrojoši deistiskais uzskats ir uzveikts: Dievs nav garīgā vai metafiziskā nozīmē "ārpus" pasaulei, kādā ārpuszemes viņpasaulē ("aiz pasauli") esošs pārobjektīvizēts, materializēts Preumstāvošais.

Cilveka esamībai un darbībai tas nozīmē: Dievs nav kaut kāds konstitucionāls monarhs, kas mūs saistījis ar dabas un morāles likumiem, bet pats turpretī tālu atkāpies no konkrētās dzīves, pasaules un cilveka.

* Dievs ir šajā pasaulē un šī pasaule ir Dievā! Te der vienotas īstenības izpratne: Dievs nav tikai īstenības daļa, kāds (augstākais) galīgais. Drīzāk viņš ir bezgalīgais galīgajā, transcendentais imanentajā, absolūtais relatīvajā. Tieši kā absolūts Dievs var stāties attiecībās ar pasauli un cilvēku: attiecībās ne vājuma, atkarības, jaunas relativitātes nozīmē, bet spēka, neierobežotas brīvības un absolūtas suverenitātes nozīmē. Dievs ir Absolūtais, kas apņem un rada relativitāti un dara iespējamās brīvas attiecības: Dievs kā absolūti relatīvais, šīs pasaules viļņpasaules, transcendentu imanentais, visu aptverošā un caurstrāvojošā īstenība, īstenība lietu sirdī, cilvēkos, cilvēces vēsturē, pasaulē.

Līdz ar to Absolūtais ir pasaules nesējs, pasaules uzturētājs un pasaules vadītājs: vienlaicīgi pasaules un cilvēka dzīles, vidus un augstumi.

Tātad pasaulē imanents un par pasauli pārāks Dievs: tāda ir jaunlaiku pasaulīgā Dieva izpratne! Cilvēka esamībai un darbībai tas nozīmē: Dievs ir tuvi tāls, pasaulīgi nepasaulīgs Dievs, kas tieši kā Nesējs, Uzturētājs, Vadītājs mūs apņem visā mūsu dzīvē un tās viļņojumos, neveiksmēs un kritienos, jau pašlaik būdams tagadnīgs un mūs aptverošs. "Dievs ir mūsu dzīvē citpasaulīgs [*jenseitig*]" (D. Bonhēfers).

Līdz ar to "pasaulīgums" (kā izplatīšanās kategorija - "transcendentāls" jēdziens) nepieciešams gan cilvēkiem un pasaulei, gan Dievam, proti: ne vienāds [*univok*], ne nevienāds [*äquivok*], bet līdzīgs vēl lielākā nelīdzībā [*analog*] - pasaulīguma analogija!

b. DIEVA VĒSTURISKUMS: neraugoties uz visām iebildēm pret Dieva un pasaules procesa identifikāciju, tomēr arī šeit nedrīkstam novērsties no jaunlaiku teoloģiskās domas. Jaunlaiku Dieva vēsturiskuma izpratne ļauj arī bibliisko vēsti par Dievu, kurā Dievs nebūt nav nekustīgs un nemainīgs kādā nevēsturiskā vai pārvēsturiskā sfērā, bet dzīvi darbojas vēsturē, saprast labāk nekā grieķu klasisko vai viduslaiku metafiziku.

* Dievs nav absolūti Nekustīgais un Nemainīgais, kas izzina tikai pats sevi un necieš nekādu darbību virzienā uz ko citu. Viņš nav atrodams kādā nemainīgi mūžīgā "metafiziskā" pasaulē, kas nošķirta no mainīgi laiciskās "fīziskās" pasaules.

Dievs nav nevēsturisks: tātad grieķu metafiziskais Dieva jēdziens ir noraidāms!

Cilvēka esamībai un darbībai tas nozīmē: Dievs nav Nekustīgs Kustinātājs (Aristotelis), ne arī nemainīga Labā Ideja (Platons), kas nav saistīta ar cilvēku un pasauli to vēsturiskumā.

* Dievs nav statiskā Esamība, kas izslēdz jebkādu tapšanu un jebkādu nākotni: ne tāds Dievs, kas atzīst un mīl pasauli, bet sevi tomēr paliek nekustīgs un nemainīgs (Augustīns, Akvīnas Toms). Viņš nav atrodams kādā pārvēsturiskā sfērā, no kuras viņš brīnumaini iejaucas pasaules un cilvēka vēsturē.

Dievs nav pārvēsturisks: tāvad viduslaiku metafiziskais Dieva jēdziens ir noraidāms!

Cilvēka esamībai un darbībai tas nozīmē: Dievs nav pārvēsturiska persona, kas savā radīšanas spēkā pretēji pasaules un dabas likumiem un kārtībai uzbrūk un uzveic vēsturisko cilvēku un vēsturiskās tautas.

* Dievs ir dzīvības identitātē, viņš vēsturē ir dinamiski reāls un pastāvīgi tajā darbojas.

Tieši kā mūžīgā pilnība viņš, brīvais, vēsturiski realizē "iespējamību": tāvad, ne "iespējamību" neizpildāmības vai potencialitātes nozīmē, bet varenības, piepildījuma, omnipotencialitātes nozīmē.

Tādējādi Dievs ir Mūžīgais, kas cilvēka un pasaules vēsturi dibina, nes un piepilda: visas pasaules un cilvēka īstenības vēsturiskais pirmamats un pamatjēga.

Līdz ar to mūžīgais vienlaicīgi ir arī vēstures pamats, vēstures spēks un vēstures noslēgums: vienlaicīgi pasaules un cilvēka pirmizcelsme, tagadne un nākotne, Alfa un Omega.

Tāvad Dievs ir vēsturiski imanents, vēsturiski varens Dievs: tāda ir jaunlaiku dinamiskā, vēsturiskā Dieva izpratne!

Cilvēka esamībai un darbībai tas nozīmē: Dievs ir dzīvs Dievs, kas atzīst un mīl cilvēku visā viņa nepilnībā un brīvībā un darbina viņa vēsturi, un to pieņem.

"Vēsturiskums" (kā izplatīšanās kategorija, "transcendentāls" jēdziens) nepieciešams gan cilvēkam un pasaulei, gan Dievam, proti: ne vienāds [*univok*], ne nevienāds [*equivok*], bet līdzīgs vēl lielākā nelīdzībā [*analog*] - vēsturiskuma analogija!

17. TICĒT DIEVAM KĀ PASAULES RADĪTĀJAM NOZĪMĒ NOSKAIDROTĀ UZTICĪBĀ PIENĒMT, KA JAUTĀJUMS PAR PASAULES UN CILVĒKA "NO KURIENES?" NAV NEATBILDAMS, BET ATBILDE UZ TO, TĀPAT KĀ VISS, IR JĒGPILNA UN VĒRTĪGA

a. JAUTĀJUMS PAR PASAULES SĀKUMU: tam, ka, no dabaszinātņu viedokļa, mūsu universs, domājams, ir galīgs telpā un laikā, arī mūsu pasaules un sevis pašizpratnei - teoloģiski raugoties - nav maza nozīme.

Bet pat bezgalīgs universs nespētu ierobežot bezgalīgo Dievu. Ticību Dievam var savienot ar abiem pasaules modeļiem.

Tomēr jautājums par pasaules un cilvēka pēdējo "no kurienes?", "kas bija pirms pirmā sprādziena un ūdeņraža?", jautājums, kādēļ kaut kas ir tā vietā lai nebūtu nekas, ir cilvēkam fundamentāls. un par to dabaszinātnieks viņpus pieredzes vairs nav kompetents un nespēj dot atbildi, bet tādēļ šo jautājumu nedrīkst atnest kā nevajadzīgu un bezjēdzīgu.

b. KO SAKA BĪBELE PAR RADĪŠANU?

* Abi bibliskie radīšanas vēstījumi - pirmais uzrakstīts ap 900. un otrs ap 500. gadu pirms Kristus - nedod nekādu dabaszinātņu informāciju, bet gan ticības liecību par universa pēdējo "no kurienes?", ko dabaszinātne nevar ne apstiprināt, ne apgāzt: pasaules iesākumā ir Dievs!

* Tas, ka Dievs pasauli radījis "no Nēkā", nenozīmē "Neko" nolikt pirms vai blakus Dievam, bet tā ir teoloģiska liecība, ka pasaulei un cilvēkam par savu rašanos laikā un telpā ir jāpateicas Dievam un nevis kādam citam pirmcēlonim.

* Bibliskā radīšanas vēstījuma ticības liecība uzsver:
ka Dievs ir Pirmcēlonis visam un katram,
ka Viņš konkurē ar kādu dēmonisku pretprincipu,
ka pasaule kopumā un pa daļām, kā arī matērija, cilvēka miesa un sadalījums dzimumos ir principiāli labi,
ka cilvēks ir radīšanas procesa lielais mērķis un Kosmosa centrs,

ka paši radīšana nozīmē Dieva žēlīgo pievēršanos pasaulei un cilvēkam.

Tādejādi sava laika tēlos un līdzībās Bībele atbild uz jautājumu, kas ir bezgala svarīgs arī šodienas cilvēkiem. Tēlos un līdzībās jāpamana, ka

Bībeles valoda šeit nav vis dabaszinātniska faktu valoda, bet gan metaforiska tēlu valoda. Bībele nevis rāda kādus dabaszinātniskus faktus, bet skaidro tos.

c. KO ŠODIEN NOZĪMĒ TICĒT DIEVAM KĀ PASAULES RADĪTĀJAM? Kāda tam šodien vēl ir nozīme - runāt ne tikai dabaszinātniski par pirmo sprādzienu, pasaules modeli, kosmosa teoriju, bet arī ar pilnām tiesībām, teoloģiski, par to, ka debesis un zemi radījis Dievs, - kā to vienmēr atzinuši jūdi un kristieši kopš Vecās Derības laikiem?

Protams, mans mūžs nav salīdzināms ar visas cilvēces vecumu, bet arī cilvēces vecums nav salīdzināms ar 13 miljardiem šī Kosmosa gadu. Un arī mūsu, cilvēku, Zeme ir tikai puteklītis salīdzinājumā ar visu Piena Ceļu, kurā ir aptuveni 100 miljardi zvaigžņu, no kurām viena ir Saule. Un tomēr šis mūsu Piena Ceļš atkal ir tikai puteklītis salīdzinājumā ar Gubveida galaktiku ("Miglāju"), kas satur 10 000 atsevišķas galaktikas, tā ka redzamo galaktiku skaits sasniedz 100 miljonus. Te neviļus jājautā: kam tas viss nepieciešams? no kurienes tas viss? no Nekā? vai tad tas ko izskaidro? un vai saprāts ar to samierinās? kāda varētu būt iespējamā alternatīva?

Vienīgā alternatīva, kas, bez šaubām, ar prātu vien nav pierādāma, jo tā pārsniedz pieredzes horizontus, ir šāda: viss radies no vispirmā radošā pamatu pamata, ko mēs saucam tiklab par Dievu, kā par Dievu Radītāju. Un, ja es to arī nevaru pierādīt, tad tomēr man ir iemesls to pieņemt: ar tikpat saprātīgu, pārbaudītu, noskaidrotu uzticību, ar kādu es jau esmu pieņēmis savu eksistenci. Jo, ja Dievs, kas eksistē, ir patiess Dievs, tad viņš ir Dievs ne tikai tagad priekš manis šeit un šodien, bet ir Dievs jau no sākuma, Dievs pirms mūžības.

d. PAMATUZTICĒŠANĀS APSTIPRINĀJUMS UN UZTICĒŠANĀS DIEVAM KONKRETIZĒJUMS: ticēt pasaules Radītājam nenozīmē ticēt mītiem; tas arī nenozīmē, ka man Dievs Radītājs būtu jāiztēlojas tāds, kādu to nesalīdzināmais Mikelandželo pavisam cilvēcīgu ir uzgleznojis uz Siksta kapellas griestiem. Šeit izbeidzas visi priekšstati. Ticēt Dievam kā pasaules Radītājam nenozīmē arī izšķirties par to vai citu mainīgo pasaules modeli, kādus izstrādājuši lielic zinātnieki. Un tādēļ arī ne, ka Dievs apņēma visus pasaules modeļus un pasaules priekšnosacījumus. Ticēt Dievam kā pasaules Radītājam nozīmē noskaidrotā uzticībā pieņemt, ka pasaules un cilvēka pēdējais "no kurienes?" nav neizskaidrojams, ka pasaule un cilvēks netiek bezjēdzīgi sviesti no Nekā uz Neko, bet ka viņi, tāpat kā viss, ir jēgpilni un vērtīgi; ne haoss, bet kosmoss, jo viņiem Dievs - visa Pirmpamats, Ierosinātājs, Radītājs - ir pirmā un pēdējā drošība. Nekas mani nespiež uz šo ticību. Es par to varu izšķirties pilnīgā brīvībā! Kad esmu izšķīries, tad šī ticība maina manu attieksmi pret pasauli; tā apstiprina manu pamatuzticēšanu

un konkretizē manu uzticēšanos Dievam!

e. **KONSEKVENCES:** tā kā es ticu Dievam kā Radītājam, es varu arī pasauli un cilvēkus pieņemt kā Dieva radības; cienīt cilvēkus kā savus līdzcilvēkus (un ne kā mazāk nozīmīgas būtnes); respektēt un kopt ārpuscilvēcisko dabu un dzīvniekus pavisam sevišķi, kā savu līdzpasauli [pasauli ap mani, *Um welt*] (un ne kā savus ienaidniekus, ne kā mīļu, izlietojamu materiālu). Tāpēc, ka es esmu Dieva radība un tā kā arī manus līdzcilvēkus un manu līdzpasauli ir radījis Dievs, es saglabāju cieņu pret līdzcilvēkiem, jā, arī - ar visām atšķirībām - pret savu līdzpasauli. Tas, ka "zeme padota jūsu varai", nekādā gadījumā nedod tiesības radišanas vēstījumu saprast kā atļauju neapvaldīti ekspluatēt un postīt dabu un līdzpasauli; līdzpasaulē nav tikai konkrētā laikmeta "attisības robežas". Ticība Radītājam nozīmē atbildību par līdzcilvēkiem un līdzpasauli un to respektēšanu, apdomīgu atsacīšanos un vislielāko nopietnību, lielu reālismu un, jo sevišķi, cerību.

18. TICĒT DIEVAM KĀ PASAULES VADĪTĀJAM NENOZĪMĒ,
KA DIEVS ATCEĻ DABAS LIKUMUS, TAS NOZĪMĒ DAUDZ
VAIRĀK: DIEVS NEPAMET PASAULI UN CILVĒKU TĀ LIKTENIM,
BET PRIEKŠ VIŅIEM DARBOJAS APSLĒPTĪBĀ

a. **JAUTĀJUMS PAR DIEVA AKTĪVO IEJĀUKŠANOS:** šodien izcilākie biologi tiešu pārdabisku iejaukšanos dzīvības un analogi arī cilvēka gara tapšanā neuzskata par vajadzīgu.

Evolūcijas process, no dabaszinātnes viedokļa raugoties, izslēdz radītāju un vadītāju (Alfu) un pēdējo jēgu - mērķi (Omegu).

Bet arī dabaszinātnieks uzdod eksistenciālo jautājumu par visa procesa pirmcēloni un jēgu, no kura viņš nespēj izvairīties arī tad, ja viņš uz šo jautājumu nevar atbildēt kā dabaszinātnieks.

Tā ir izvēle ticībā - vai dabaszinātnieks kā pēdējo pieņem visa nepamatotību, bezsaturību un bezjēdzību, vai arī kādu visa pirmamatu, pamatbalstu un pamatjēgu, vai arī viņš pieņem kādu evolūcijas procesa radītāju, vadītāju un piepildītāju.

b. PAR KO LIECINA BĪBELES BRĪNUMSTĀSTI?

Ja gribam precīzi saprast Bībeles brīnumstāstus, tad vispirms nepieciešams noskaidrot fundamentālo atšķirību starp biblisko un moderno realitātes izpratni. Bībeles cilvēkiem neinteresēja tieši tas, kas ārkārtīgi interesē šodienas cilvēkus, proti, dabas likumi. Toreiz nedomāja dabaszinātniski, līdz ar to brīnumus izprata ne kā dabas likumu salaušanu.

* “Brīnums” (“Zīme”) Bībeles valodā nekādā gadījumā nenozīmē dabas likumu atcelšanu līdz ar tiešu dievišķu iejaukšanos, bet gan visu, kas cilvēku “pārsteidz”: arī radīšanu, pasaules uzturēšanu un paša cilvēka esamību. Bībele nepazīst dabas likumus to modernajā izpratnē, bet dabas notikumus “vienbalsīgi” izskaidro kā Dieva spēka (vai ļaunā spēka) izpausmes.

* Vēsturiskā kritika parāda, ka daudzi pārsteidzoši notikumi, kas toreizējo Palestīnas un kaimiņzemju cilvēku ticībai nesagādāja nekādas problēmas (piemēram, izvešana no Ēģiptes), parasti tika izskaidroti kā notikumi, kas dabisko kauzalitāti (cēlonību) nekādā ziņā neatceļ.

* Literārā kritika parāda, ka brīnumstāstos mēs nesastopamies ar vēsturisku notikumu aprakstiem; dažiem no tiem piemīt leģendārs raksturs.

Tas viss noskaidro: brīnumu kā dabas likumu atcelšanas vēsturiski Bībelē nav. Tie, ko par tādiem varētu uzskatīt, nav nekas cits, kā pierādījumu balasts.

Tātad brīnumu apraksti nav vis Dieva pierādījumi, bet gan norādes uz viņa darbību pasaulē: bet savu viennozīmīgumu šīs norādes iegūst tikai ticībā uz Dievu (un ne uz kādu otru, ļaunu Principu). Šo notikumu vēsts vērstā uz cilvēkiem visās viņu dimensijās: telpā un laikā, uz individu un sabiedrību, uz miesu un garu. Ko šī vēsts pasludina? Tā nepasludina kādu ārpusaulīgu vai ārpusvēsturisku Dievu, kas apātiski pametis pasauli tās liktenim, bet gan Dievu, kas aizvien “iejaucas” pasaules vēsturē, lai varētu tajā darboties viņas labā. Brīnumstāsti nepasludina Dievu, kas cilvēka vēsturi pārvērs par kādu tumšu, kļūmīgu likteni [*Fatum*], bet gan ticībā ļauj izprast notikumu savstarpējās sakarības. Šie notikumi pasludina Dievu, kas darbojas pasaulē, lai lietu skrējienam dotu citu ievirzi un lai šī pasaule netiktu atstāta vienīgi sev pašai, bet lai tā varētu un spētu mainīties pretim lielajai cerībai uz piepildījumu nākotnē.

c. KĀ SAPRAST DIEVA VADĪBU?

* Dievs pasaulē nedarbojas galīgā un relatīvā veidā, bet gan kā bezgalīgais galīgajā un absolūtais relativajā.

* Dievs pasaulē nedarbojas no augšas vai no ārpuses kā nekustīgs kustinātājs, bet viņš darbojas kā dinamiska realitāte pasaules attīstības procesā, darot šo procesu iespējamu, to pārvaldot un piepildot. Viņš nedarbojas pāri pasaules procesam, bet ir pasaules procesā iekšā: cilvēkos, ar cilvēkiem un starp cilvēkiem un lietām. Viņš ir pasaules procesa pirmcēlonis, tagadne un mērķis!

* Dievs nedarbojas tikai atsevišķos īpaši svarīgos pasaules procesa brīžos, viņš darbojas kā pasaules Radītājs un piepildītājs Pamatsaturs un kā pasaulē imanents, pasauli pārspējošs pasaules Vadītājs - visuresošs [*omni-präsent*] un visspēcīgs [*omni - potent*], kas pilnīgi respektē dabas likumus, kuru pirmcēlonis ir viņš pats. Viņš ir pasaules procesa visaptverošā un vispārvaldošā Pamatjēga, kuru, bez šaubām, var piedzīvot tikai uzticīgā pašjāvībā.

Dievs, absolūtā brīvība, var arī brīvi darboties, jā, viņš var darboties bez cēlonisko sakarību uzspridzinoša brīnuma: cilvēku "uzrunāt" un šai nozīmē (ne pārdabiskā) arī "aktīvi iesaistīties". Tātad "aktīvā iesaistīšanās" un darbošanās, kas paliek apspēpta un nav objektiīvi pierādāma, savā realitātē atzīstama tikai uzticības pilnā pašjāvībā. Tā cilvēku viņa konkrētajā individuālajā vai sabiedriskajā situācijā var uzrunāt Dievs, un viņš kādu savu domu vai izvēli, par spīti apdomībai un atturībai, var saprast kā reālu Dieva inspirāciju, viņš pats var Dievam pateikties, Viņu slavēt un lūgt.

19. TICĒT DIEVAM KĀ PASAULES PIEPILDĪTĀJAM NOZĪMĒ NOSKAIDROTĀ UZTICĪBĀ PIENĒMT, KA JAUTĀJUMS PAR PASAULES UNCILVĒKA "NO KURIENES?" NAV NEATBILDAMS. DIEVĀ PASAULE UN CILVĒKS ATROD MŪŽĪGO DZĪVĪBU UN PATIESO PIEPILDĪJUMU

a. JAUTĀJUMS PAR PASAULES GALU: nav ne viennozīmīgu zinātnisku koncepciju, ne profētisku prognožu par cilvēces un kosmosa nākotni.

Kā "pirmās", tā arī "pēdējās" lietas, kā "pirmlaiki", tā arī "piepildījums" nav izzināmi tiešā pieredzē. Par to nav cilvēcisku liecību. Dzejiskie tēli un stāstījumi ir tīrajam prātam pārlietu neizdibināmi, biedējoši un cerību pilni.

Bībeles izteikumiem par pasaules galu trūkst dabaszinātniskas autoritātes, bet šie izteikumi ir ticības liecības par universa "uz kurieni?", un tos dabaszinātne nevar ne apstiprināt, ne noliegt. Tādēļ jāatsakās no Bībeles izteikumu un dažādu dabaszinātnisko teoriju harmonizēšanas meklējumiem.

b. KO SAKA BĪBELES VĒSTĪJUMI PAR GALU? Šeit atkal sastopamies ar attiecīgu bibliisko izteiksmi:

tēli nav uztverami burtiski; pretējā gadījumā no ticības varam nonākt māņticībā.

bet tēli nav arī noraidāmi tāpēc vien, ka tie ir tēli, lai no ticības nenonāktu ticībā prātam,

tēli ir jāsaprot pareizi: tiem piemīt savs īpašs saprātīgums un tie grib izskaidrot dziļumu dimensijas un realitātes jēdzieniskās sakarības.

Savā starpā "neharmonizējamie" "apokalīpiskie" un "atklāsmju" tēli par galu nav jāuztver, vismaz šodien vairs ne, kā hronoloģiska informācija par pasaules vēstures gala "pēdējām lietām". Tas nav filmas scenārijs par cilvēces traģēdijas noslēgumu. Tā nedrīkst skaidrot arī sevišķo dievišķo "atklāsmi". Tajā cilvēkam netiek dots - neraugoties uz viņa nepacietīgo vēlēšanos saprast - sīks notikumu izklāsts, kam pēc tam noteikti jāpiepildās. Arī cilvēces, tāpat miljardu un miljardu, lielā atklātā tiesa ir tēls. Tādēļ arī par pasaules galu ir iespējama šaura un uz pieņēmumiem balstīta eksgēze, lai skaidri varētu izšķirt:

* bibliiskā ticības liecība galu saprot kā Dieva darbības piepildījumu radībā: gan pasaules sākumā, gan arī tās noslēgumā ir nevis Nekas, bet Dievs!

* vēsti par galu nedrīkst ar vieglu roku vienādot ar kosmisko katastrofu vai cilvēces vēstures izbeigšanos. Beidzoties visam vecajam, pārejošajam un pat jaunajam, šis noslēgums galu galā ir piepildījums!

Tādejādi teoloģija nedod iemeslu apstiprināt to vai citu zinātnisko pasaules modeli, bet gan apliecina Dievu kā pasaules un cilvēces Pirmcēloni un Piepildījumu.

c. KO ŠODIEN NOZĪMĒ TICĒT DIEVAM KĀ PASAULES PIEPILDĪTAJAM - NOSLĒDZĒJAM? Kāda tam priekš manis šodien ir nozīme - par pasaules noslēgumu runāt ne tikai dabaszinātniski kā par pēdējo

sprādzienu vai universa bojāeju, bet ar pilnām tiesībām - teoloģiski - par Dievu kā par pasaules un cilvēka Noslēdzēju - Piepildītāju, kā to cilvēce aizvien atzinusi kopš senseniem laikiem?

Jautājums skar lielo un tomēr bezgala nežēlīgo kosmosa vēsturi un šī kosmosa katastrofas, kas cilvēku tik bieži sāpīgi skārušas. Jautājums skar cilvēces vēsturi, kas tik bieži ir asiņu, sviedru un asaru vēsture, ieguvēju un zaudētāju vēsture. Uzmācas jautājums: kam tas viss vajadzīgs? Kurp tas ved? Vai uz Neko? Un vai tas ko izskaidro? Vai saprāts ar to apmierinās? Vai tad viss, ko es cienu un milu, taps par Neko? Cilvēki ap mani ar visām savām domām un lielajām vēlmēm, idejām, plāniem, visi viņu darbi, dzīve un mīlestība, visa mūzika, māksla un zinātne, visa ticība un pēdējā cerība - taps par Neko? Vai arī dzīvnieku un augu pasaule, kalni un jūra - taps par Neko? Zvaigznes, Saules sistēma, galaktikas, viss kosmoss - taps par Neko? Vai uz mani par to var ļaunoties, ka man jebkura cita alternatīva šķiet labāka, cilvēcīgāka, saprātīgāka nekā viss šis milzīgais neprāts? Bet kas var būt alternatīva?

Vienīgā alternatīva, kuru, protams, ar tūro prātu atkal nav iespējams pierādīt, jo tā pārsniedz pieredzes horizontu, ir šī: viss attūstās uz kādu pēdējo mērķu mērķi, ko mēs saucam par Dievu vai par Piepildītāju - Noslēdzēju Dievu. Un, ja arī es viņu nevaru pierādīt kā Dievu Radītāju, tad tomēr es viņu ar pilnām tiesībām varu pieņemt: man tik saprātīgā, pārbaudītā, noskaidrotā uzticībā, kādā es jau esmu pieņēmis savu eksistenci. Jo ja Dievs, kas eksistē, ir patiess Dievs, tad viņš ir Dievs ne tikai tagad un šeit priekš manis, bet Dievs arī piepildījumā - noslēgumā, visas mūžības Dievs!

d. PAMATUZTICĒŠANĀS NOSTIPRINJUMS UN UZTICĒŠANĀS DIEVAM KONKRETIZĒJUMS: ticība pasaules Piepildītājam - Noslēdzējam nenozīmē, ka piepildījums - noslēgums ir jāiedomājas tāds, kādu to atmiņā neizdzēšami ieraksta Mikelandželo "Pastarā tiesa" Siksta kapellā vai arī tāds, kādu to attēlo Rafaēls uz Vatīkāna sienām. Šeit visi priekšstati beidzas. Ticēt Dievam kā pasaules Piepildītājam - Noslēdzējam arī nenozīmē, ka jāizšķiras par to vai citu kosmoloģisko teoriju par Visuma beigām. Ticēt pasaules Piepildītājam - Noslēdzējam nozīmē noskaidrotā uzticībā pieņemt, ka pasaules un cilvēka pēdējais "kurp?" nav bez atbildes, ka pasaule un cilvēks netiek bezjēdzīgi sviesti no Nekā uz Neko, bet viss ir jēgpilns un vērtīgs, ne haoss, bet kosmoss; ka pasaulei un cilvēkam Dievā, viņu pirmamatā un pamatmērķī, viņu ierosinātājā un mērķa devējā, viņu Radītājā un Piepildītājā - Noslēdzējā atrodama pirmā un pēdējā drošība un paliekošā dzimtene. Nekas man šo ticību neuzspiež. Es par to varu izšķirties pilnīgā brīvībā! Un ja es izšķaros,

tad līdz ar to šī ticība maina manu stāju pasaulē; tā nostiprina manu pamatz ticēšanos un konkretizē manu uzticēšanos Dievam.

e. KONSEKVENCES: ja es ticu Dievam kā pasaules Piepildītājam - Noslēdzējam, tad tas nozīmē, ka ne jau es galu galā novērtēju savu dzīvi un savus līdzcilvēkus, un šis vērtējums man nav jāatstāj kādu citu cilvēcisku tribunālu ziņā: par mani, maniem līdzcilvēkiem un pasauli vispār vēl nav sacīts pēdējais vārds. Tā kā es ticu Dievam - Piepildītājam un Noslēdzējam, tad mana nepārrēdzamā un ambivalentā eksistence, kā arī dziļi šķeltās cilvēces vēsture tomēr reiz kļūs galīgi pārrēdzamas un uz jautājumu par vēstures jēgu reiz tomēr tiks dota galīgā atbilde.

Ticība uz Dievu kā pasaules Piepildītāju - Noslēdzēju nozīmē lietišķi un reāli, bez uzbāzīgas tautu "aplaimošanas" terora strādāt labākai nākotnei, labākai micra, brīvības un taisnīguma sabiedrībai un vienlaicīgi bez jebkādam ilūzijām apzināties, ka pēc visa tā cilvēks vienmēr var tikai tiekties, bet nekad viņš to nespēs sasniegt. Ticība uz Dievu kā pasaules Piepildītāju - Noslēdzēju nozīmē saprast, ka šī pasaule nav pēdējais, ka līdzšinējās attiecības nav mūžīgas, ka viss pastāvošais - ieskaitot arī reliģiskās un Baznīcas tradīcijas, institūtus, autoritātes - ir provizoriska rakstura, ka šadaliījums šķīrās un rasēs, nabagajos un bagātajos, valdniekos un apspiestajos ir pagaidu sadalījums, ka pasaule ir mainīga un pārmaināma. Tātad ticība uz Dievu kā Piepildītāju - Noslēdzēju nozīmē aizvien no jauna savā dzīvē dibināt citas izpratnes dzīvi cerībā, jo cilvēka dzīves pilnīgs jēgpildījums, arī visas cilvēces vēstures pilnīga caurredzamība, indivīda un cilvēku sabiedrības patiesi piepildījums atklājas tikai sastopoties ar pēdējo realitāti Dievā. Patiesu piepildījumu un patiesu cilvēces laimi var dot tikai šī sastapšanās, kurā līdzdalīga būtu ne tikai pēdējā paaudze, bet visa cilvēce, arī tie ļaudis, kas pagātnē cietuši un noasiņojuši. Ne cilvēku valstība, bet tikai Dieva Valstība ir piepildījuma valstība - piepildīta taisnības, nesalaužamas mīlestības, brīvības, vispārēja miera un mūžīgās dzīvības valstība.

20. FILOZOFU DIEVS UN BĪBELES DIEVS NAV VIENKĀRŠI DISOCIĒJAMI VAI HARMONIZĒJAMI, BET GAN FILOZOFU DIEVS BĪBELES DIEVĀ TIEK "ATCELTS": APSTIPRINĀTS, NOLIEGTS UN PĀRSPĒTS

a. Ja mēs, vadoties no filozofu Dieva, jautājam par Bībeles Dievu: vai arī Bībeles Dievs nav visas īstenības PIRMPAMATS?, tad atbilde skan:

* jā: Dievs ir visas īstenības pirmamats, kurā sakņojas pasaule, cilvēks un visas lietas. Viņš nav citāda!

* bet - nē: viņš ir pavisam citāds! Dievs nav ne dabisks pirmprincips, ne pasaulu pamats, ne abstrakta universa cēlonība. Viņš nekādā ziņā nav tumšs bezdibenis,

* daudz vairāk: Dievs ir visa transcendentā dibinātājs, Dievs ir imanentā noteicējs, pasaules un cilvēka Radītājs! Tas nozīmē:

Bībeles Dievs nav vientulības Dievs, bet gan partnerības, derības Dievs: Dievs, kas darbojas cilvēces vēsturē laikā un telpā, kas ļauj sevi atzīt pasaules notikumos, kas sevi atklāj cilvēcīgā veidā, ar ko iespējama sastapšanās, satiksme, kontakts - VĒSTURISKAS ATKLĀSMES Dievs.

b. Ja mēs, vadoties no filozofu Dieva, jautājam par Bībeles Dievu: vai arī Bībeles Dievs nav visas īstenības PAMATBALSTS?, tad atbilde skan:

* jā: Dievs ir īstenības balsts, kurā pasaule, cilvēks un visas lietas atrod savu atbalstu. Viņš nav citāda!

* bet - nē: Dievs ir pavisam citāds! Dievs nav kāds anonīms pirmspēks, ne pasaules likums, ne abstrakts universa normaīvs. Viņš nekādā ziņā nav arī kāds maldinošs viltus balsts,

* daudz vairāk: Dievs ir visa transcendentā dibinātājs un imanentā noteicējs, pasaules un cilvēces Vadītājs. Tas nozīmē:

Bībeles Dievs nav no visa norobežojies un pāri visam paaugstinājies, sastindzis pasaules un cilvēku ciešanu neskartā debesu transcendentē, bet viņš ir Dievs, kurš, lai arī apslēpts, ņem līdzdalību tumšajā vēsturē - viņš ir UZ SALĪDZINĀŠANOS AICINOŠAIS Dievs.

c. Ja mēs, vadoties no filozofu Dieva, jautājam par Bībeles Dievu: vai arī Bībeles Dievs nav visas īstenības PAMATMĒRĶIS?, tad atbilde skan:

* jā: Dievs ir īstenības pamatmērķis, uz ko tiecas pasaule, cilvēks un visas lietas. Viņš nav citāda!

* bet - nē: viņš ir pavisam citāds! Dievs nav mēma, tikai no ārpuses valdzinoša vara, nav kāds pasaules spēks, nav arī abstrakts universa fināls. Viņš nekādā ziņā nav arī kāds frustrējošs galamērķis,

* daudz vairāk: Dievs ir visa transcendentā balsts un imanentais pasaules un cilvēka Piepildītājs! Tas nozīmē:

Bībeles Dievs nav uz darbību nespējīgs, ciest nespējīgs, pret milzīgajām pasaules un cilvēka ciešanām apātisks Dievs, bet līdzcietīgs Dievs, kas

nākotnē visu pārvērtīs, atbrīvos no vainas, ciešanām un nāves un vedīs pie pilnīgas taisnības, nesagraujama miera un mūžīgas dzīvības - viņš ir **GALĪGĀS ATPESTĪŠANAS Dievs.**

d. Tā mums no jauna jāpārdomā Bībeles Dievs. Un mums no jauna jāpārdomā filozofu Dievs, nepaliekot metafiziskās pozīcijās:

* tad notiek īssavienojums - filozofu Dievs un Bībeles Dievs nav vienkārši disociējami, izraujot pa gabalam no viena un no otra, kā to mēģina darīt dialektiskā teoloģija,

* tad atklājas, ka virspusēji ir mēģināt filozofu Dievu un Bībeles Dievu vienkārši harmonizēt, kā to cenšas darīt dabiskā teoloģija,

* viss noved pie tā, lai mēs viņu attiecībās ieraudzītu patiesu dialektiku: filozofu Dievs Bībeles Dievā tiek šī vārda vislabākajā trīskāršajā nozīmē "atcelts" - pieņemts, noliegts un transcendēts!

Šis Dievs ir dievišķs Dievs, kuram kritiskais cilvēks, neatsakoties no sava saprāta, var "lūgt un upurēt, kura priekšā var atkal godbijībā ceļos krist un Viņa priekšā dziedāt un dejot" (M. Heidegers).

21. JĒZUS DIEVA PASLUDINĀJUMS DARA VIENNOZĪMĪGU TO, KAS VECAJĀ DERĪBĀ LIKĀS DAUDZNOZĪMĪGS: JĒZUS DIEVS IR NO JAUNA SAPRASTS ISRAĒLA DIEVS. JĒZUS NEATTĒLO DIEVU KĀ PĀRĀK CILVĒCISKU PATVAĻAS VAI LIKUMU DIEVU, BET KĀ "PAZUDUŠĀ DĒĻA" TĒVU, JĀ, KĀ TĒVU PAZUDUŠAJIEM

a. JĒZUS DIEVS ir cilvēkiem **DRAUDZĪGS** : bez šaubām, ne tādā nozīmē, ka Viņš būtu kāds pārbiņģeliskoti nekaitīgs, nepretenciozs Dievs, kādu mēs viņu ļoti labprāt vēlētos redzēt, līdzīgu mums: Dievs bez nepatīkamiem vaibstiem un neērtām prasībām, kam pietūktu tikai ar to, ka tiktu atzīta Viņa eksistence; kas godīgi apmierinātu mūsu reliģiskās vajadzības un mums neuzliktu nekādus pienākumus; kas visu saprastu un visu piedotu... Nē, Jēzus nesludina tādu Dievu, kas ir mūsu pašu radīta dievība. Šajā nozīmē viņš negrib sludināt kādu jaunu Dievu, bet gan viscaur Israēla Dievu,

pasaules Radītāju un Tiesnesi. Kā daudzi tā laikmeta cilvēki, arī viņš redz tuvojošos jauno pasauli un vecās pasaules tiesu, jaunas debesis un jaunu zemi, Dieva pasauli, kas atrasis no šīs jaunumam kalpojošās pasaules: Dieva Valstību. Un tāpat kā viņa priekštecis Jānis, kura kristību Jēzus ir saņēmis, Jēzus, ievērojot nākošo Dieva Valsību, sludina atgriešanos. Viņa pasludinājumu par Dieva tiesu nedrīkst eliminēt līdz kailam sprediķim par Dieva žēlastību un mīlestību. Situācija ir nopietna: Dieva Valstību iespējams arī zaudēt. Un tomēr: Jēzus tiesai ir kāda cita vērtība. Draudu vēsts vietā - labā vēsts. Dieva Valstība primāri nav vis tiesa, bet gan žēlastība visiem.

Kad Jēzus runā par Dievu un kad viņš darbojas Viņa vārdā, tad viņš noskaidro to, kas Vecajā Derībā bija neskaidrs, dara viennozīmīgu to, kas Vecajā Derībā licies daudznozīmīgs: Jēzus Dievam vairs nav nekādu patvaļības vai dēmonisma vaibstu; Dievs ir viennozīmīgi labs un nekad dēmoniski ļauns; viņš ir draudzīgs pret cilvēkiem un nekad nav indiferents!

Jēzus vēsts par neatceļamo Dieva un Viņa valstības tuvumu, bez šaubām, nesatur kādu jaunu atklāsmi par Viņa būtību, nesatur kādu jaunu Dieva jēdzienu. Jēzus vispār neapcer Dieva iekšējo būtību; viņu vispār neinteresē metafiziskas spekulācijas par Dievu. Viņš runā par Dievu līdzībās - nespekulēdams, neargumentēdams, bet stāstīdams. Dievs Jēzum ir viņa uzticības un ziedošanās saņēmējs [*Gegenüber*]. Šo Dievu viņš apliecina, šo Dievu cilvēkam jāmīl no visas sirds; mīlestību pret Dievu, kas vienlīdz pamatota mīlestībā pret tuvāko - uz ko aicina jau Vecā Derība - viņš uzstāda par visaptverošo galveno bausli.

b. NEKĀDS PĀRĀK CILVĒCISKS PATVAĻAS VAI LIKUMU DIEVS: ne tāds Dievs, kas radīts pēc ķēniņa vai tirāna, hierarha vai skolmeistara tēla. Bet - ja vien šo lielo vārdu pārlicku nepārsaldina un nedevalvē - mīlais Dievs, kas bez ierunām atsauca uz cilvēka vajadzībām un cerībām: kas nevis prasa, bet dod, kas nevis apspiež, bet uzmundrina, kas nedara slimu, bet dziedē;

kas saudzē tos, kuri aizskar viņa svētos baušļus un līdz ar to viņu pašu;

kas nevis notiesā, bet piedod, nevis soda, bet atbrīvo, taisnības vietā ļauj valdīt žēlastībai;

ko vairāk par 99 dievbijīgajiem iepriecina viens atgriezies grēcinieks; kas pazudušo dēlu mīl vairāk nekā mājās palikušo; kam muitnieks mīļāks par farizeju, ķeceris mīļāks par ortodoksu, ielasmaiņas un laulības pārkāpēji mīļāki par paštaisniem tiesnešiem; kam bauslības pārkāpēji vai bauslības nezinātāji

mijāki par bauslības sargātājiem! Patiesi, kāda ne tikai tor-cizējos laikos, bet visos laikos un arī šodien piedauzīga, skandaloza Jēzus sludināšana, kas nepalika tikai vārdi, bet pārgāja darbos, tikpat piedauzīgos, skandalozos darbos - draudzējoties ar "grēciniekiem"!

Vai te vēl var sacīt, ka Tēva vārds ir tikai atbalss no tēva pasaulīgās mīlestības? Projekcija, kas kalpo zemes tēva un valdnieka izpratnes izskaidrošanai? Nē, šis Dievs ir savādāks:

* ne viņpasaules Dievs uz šīs pasaules rēķina, uz cilvēka un viņa patiesā lieluma rēķina (Feierbaha projekcijas teorija),

* ne valdnieku Dievs, kas atbalsta ne taisnas sabiedriskas iekārtas, deformētas apziņas un apstulbināšanas Dievs (Marksa opija teorija),

* ne tirānisks Virs - Es [Über-Ich], iluzoro agrīnās bērnības vēlmju tēls, spaidu rituāla Dievs, izaudzis no vainas un tēva kompleksiem (Freida ilūziju teorija).

c. TĒVS PAZUDUŠAJIEM: ar līdzību par pazudušo dēlu, kuras galvenā persona īstenībā ir nevis dēls, bet Tēvs, pietiek, lai atzītu, ka šis "muitnieku un grēcinieku draugs" grib meklēt un glābt pazudušo un paklidušo. To izteiksmīgi rāda arī citas līdzības. Jēzus taču runā par Dievu kā par sievu (!) vai ganu, kas pricējas par atkalatrasto pazudušo, kā par augstsirdīgu ķēniņu, lielu naudas summu aizdevēju, žēlsirdīgu tēnesi. Viņš taču arī pats ielaižas darījumos ar morāles pārkāpējiem, nedievbijīgajiem un amorālajiem, viņš tiem dod priekšroku un ar viņiem runā, pat, par spīti vispārējam īgnumam, nekavējoties piedod viņu grēkus.

* Jēzus izteiksmīgi tēlo Dievu kā "pazudušā dēla" Tēvu, jā, kā Tēvu pazudušajiem.

* Dieva apzīmēšana par Tēvu mūs, bez šaubām, nedrīkst maldināt - šī vārda simboliskās izpratnes vietā mēs to nedrīkstam uzskatīt par pretstatu vārdam "māte": "Tēvs" ir patriarhāls simbols ar matriarhāliem vaibstiem, lai izsacītu transhumāno, transeksuālo vispēdējo/vispirmo Realitāti.

Tātad Dievs nelīdzinās cilvēkam un viņā nedrīkst redzēt tikai vīrišķīgi tēvišķos vaibstus, kā to vēlas pārāk cilvēciskās teoloģijas. Dievā jānācās atzīt arī sievišķi mātišķās īpašības, kādas atrodam jau Vecajā Derībā. Tajā pašā laikā, neraugoties uz seksuālo pārkļāšanos un reliģisko paternālismu, nepieciešams neatsacīties paturēt arī Tēva simbola pozitīvās detaļas. Tas nozīmē spēku un tuvumu, aizsardzību un aizgādību, atkarību un drošību.

d. REVOLŪCIJA DIEVA IZPRATNĒ: tātad Jēzus, attaisnodams savas skandalozās runas un izturēšanos, apelē pie kāda pavisam savādāka Dieva Tēva: brīnumaina, jā, kā tas daudziem viņa laikabiedriem un sevišķi varenajiem likās, bīstama, pamatā neiespējama Dieva!

* Pie Dieva, kas ignorē bauslības taisnību, pasiudinādams kādu "labāku" taisnību un taisnodams bauslības pārkāpējus.

* Pie Dieva, kas relativizē pastāvošo bauslības kārtību un līdz ar to visu sabiedrisko sistēmu, jā, arī templi un dievkalpojumu tajā.

* Pie Dieva, kura vēsts mēraukla ir pats cilvēks un kurš grib nojaukt robežas starp biedriem un nebiedriem, tālīem un tuviem, draugiem un ienaidniekiem, labiem un ļauniem: piedošānā bez gala, kalpošanā bez kārtu ievērošanas, nesavtībā bez samaksas, mīlestībā, un kurš tādējādi nostājas vājo, slīmo, nabago, neprivilģēto un apspiesto pusē.

Tā ir nedzirdēta revolūcija Dieva izpratinē; šeit sakņojas galīgās konsekvences strīdū ap Jēzu, šeit viņa kontlikts ar savu reliģiski politisko vidi: kāds jauns Dievs, kas, šķiet, atpēstī pats no saviem likumiem, Dievs, kas nav dievbijīgo bauslības klausītāju Dievs, bet bauslības pārkāpēju, jā - tas jāuzsver - nevis dievbijīgo, bet bezdievju Dievs!

Tas situāciju neglābj, ka Jēzus - kā, vēsturē raugoties, varam apgalvot - pie Dieva vērsās uzrunā ar šo ne-pašsaprotamāo uzrunu "tēvs"; šis kaitinoši familiārais vārds "Abba", kas skan līdzīgi vācu "papa", bija kaut kas daudz vairāk nekā skandāls. Tas Jēzum nepalīdzēja, ka viņš savā dzīvē un darbībā likās Tēva pamudināts un apgarots, ka viņš pilnīgi dzīvoja no šīs Realitātes. Konfliktā ar sistēmu, bauslību un kārtību, kultu un paražām, ideoloģiju un praksi, ar valdošajām normām, respektējamām robežām un izvairogajiem ļaudīm, strīdū ar oficiālo bauslības, tempļa, nācijas, hierarhijas Dievu viņš zaudēja. Viņš, kas atklāti visas pasaules priekšā bija pasludinājis Dieva tuvumu un atnākšanu, nomira, pilnīgi cilvēku un Dieva atstāts: "Mans Dievs, mans Dievs, kāpēc tu mani esi atstājis?"

22. PATIESS CILVĒKS JĒZUS NO NĀCARETES TICĪGAJIEM IR PATIESĀ DIEVA ATKLĀSME UN ŠAJĀ NOZĪMĒ VIŅA VĀRDS, VIŅA DĒLS: "IECELTĀS PAR DIEVA DĒLU AUGŠĀMCELŠANĀS SPĒKĀ" !

a. KO NOZĪMĒ AUGŠĀMCELŠANĀS? Vai viss beidzās ar Jēzus nāvi? Pirmdraudze, kas - diezgan pārsteidzoši - darbojās Jēzus piekritēju kustības sākumā, kurai vēlāk bija tik nopietnas sekas, šo Dieva notiesāto tā dēvēto maldū mācītāju, viltus pravieti, tautas musinātāju un Dieva zaimotāju pārsteidzošā kārtā pasludināja par Dieva Mesiju, Kungu, Cilvēka Dēlu un Dieva Dēlu, - pirmdraudze bija citādos uzskatos. Viņu Lieldienu ticība ir pasaulvēsturisks fakts, kas vienīgais var izskaidrot kristietības izcelšanos. Neraugoties uz dažādo tradīciju un leģendu nesaskaņām, pirmo ticīgo liecības saskan: krustā sistais sēž pie Dieva labās rokas - kā mūsu cerība un saistība!

Tātad augšāmcelšanās nozīmē: Jēzus nav miris un aizgājis nebūtībā, bet viņš nāvē un no nāves aizgājis tajā neapveramajā realitātē, jā, viņu uzņēmusi tā realitāte, kuru mēs apzīmējam ar vārdu Dievs. Un tieši tam, pēc pirmo liecinieku izpratnes, ir tālejoša nozīme: viena mūžīgā dzīvība kā reāla cerība visiem. Tas ir aicinājums uz konsekventu ticību Dievam, kam cilvēks bez striktiem racionāliem pierādījumiem, bet tomēr viscaur saprātīgā uzticībā paļaujas: Dievs Radītājs ir uzņēmis arī pēdējo - nāves pārvarēšanu.

b. DIEVS DĒLS: caur Jēzu Dievs saprotams pavisam savādāk, Jēzū atklājies, kas Dievs ir, viņā Dievs rāda savu patieso seju. Un tas nu kļūst aizvien skaidrāks: caur Dievu arī Jēzu iespējams saprast pavisam savādāk. Jēzus savā pasludinājumā un ar savu izturēšanos noskaidro Dievu. Bet vai tad līdz ar šo savādāk pasludināto Dievu arī Jēzus neatklājas kādā pavisam citādā gaismā? Patiesām: īpatnais pasludinājums par Dievu kā Tēvu un šī Tēva uzrunāšana met gaismu atpakaļ uz to, kurš šo īpatno jauno sludinājis. Un, tāpat kā toreiz par Jēzu nevarēja runāt, nerunājot arī par šo Dievu Tēvu, tā arī par Dievu Tēvu bija grūti runāt, nepieminot Jēzu. Tas nozīmē: no attieksmes pret Jēzu ir atkarīga attieksme pret Dievu - par ko Dievs tiek turēts, kādu Dievu iedomājas.

Jau Vecajā Derībā Israēla tauta tika saukta par "Dieva Dēlu" - vispirms jau Israēla ķēniņš, kad tas uzkāpa tronī, tika iecelts par "Jahves Dēlu". Šo titulu nu attiecināja uz Jēzu. Līdz ar augšāmcelšanos un paaugstināšanu viņš, Jēzus no Nācaretes (kā sacīts senākajā, pirmspauliniskajā ticības apliecībā Romiešu vēstules sākumā), tika "iecelts par Dieva Dēlu spēkā", vai, runājot Psalmu vārdiem, Lieldienu apliecināts, "iemantoja troni". Ar to nav domāta Jēzus izcelšanās, bet gan Jēzus spēks un vara, nevis fiziskā dievdēlība - kā pie pagāniskajiem dievu dēliem un herojiem -, bet izredzētība un pilnvarošana Dievā.

Tituls "Dievs Dēls" vairāk nekā citi toreizējiem cilvēkiem skaidri atklāja, cik ļoti viņš ir Dieva pusē: draudze vairs nav pakļauta pasaulei, bet nu nostājas pasaulei pretim, nu draudze pakļaujas tikai Tēvam un nevienam citam. Tagad Jēzus kā Dieva paaugstinātais ir definitīvā un visaptverošā nozīmē "viens uz visiem laikiem" - nepārspējams, neatceļams - pretstatā cilvēkiem Dieva Pilnvarotais, Advokāts, Runātājs, arī Vēstnesis, Uzticības Persona, Draugs, Dieva Pārstāvis, Vietas Uzraugs. Titulu ir daudz. Un visi tie skan līdzīgi, kad izrunājam daudznozīmīgo titulu "Dieva Dēls". Tas viss ticis izsacīts arī savādākos Jaunās Derības izteikumos: Jēzus ir Pestītājs un Samierinātājs, vidutājs starp Dievu un cilvēkiem un Augstais priesteris Jaunajā Derībā, jā, viņš ir Ceļš, Patiesība un Dzīvība.

c. KO NOZĪMĒ DIEVA TAPŠANA PAR CILVĒKU JĒZU? Dieva Dēla atšķirība no Dieva Tēva, viņa piederība un pakārtotība Tēvam, bez šaubām, Jaunajā Derībā ir vispārēji pamanāma. Tēvs ir "lielāks" nekā viņš, un ir lietas, kuras tikai Tēvs zin un viņš ne. Nekur Jaunajā Derībā netiek pieminēta paša Dieva tapšana par cilvēku! Vienmēr tiek runāts par Dievu Dēlu vai Vārdu, kas kļuvis cilvēks, un kura identifikācija ar Dievu Tēvu aizvien vairāk tiek uzsvērtā, dievišķās īpašības pārnesot uz viņu. Dabiski, Jaunās Derības termins "Dievs" [*ho theos*] praktiski vienmēr nozīmē Tēvu. Jēzus gandrīz nekad tieši netiek saukts par "Dievu", Pāvils vispār to nesaka ne reizi. Tikai pēc 50 gadiem uzrakstītajā Jāņa evaņģēlijā - neticīgā Toma izsaucienā "mans Kungs un mans Dievs" - Jēzus vēlinajā, helēnisma iespaidotajā uztverē tiek apzīmēts par Dievu. Tas ir atzinums, kas mums var derēt arī šodien, lai aizsargātos no visām kļūdām: Jēzus jāsauc par "Dieva Dēlu" viennozīmīgā vārda "Dievs" vietā. Un, ja arī šodien bez kļūdām gribam runāt par to, kā Dieva Dēls tapā par cilvēku, tad uzsvars nav jāliek tikai uz ieņemšanas vai Jēzus piedzimšanas *punctum mathematicum* vai *mysticum*, bet gan uz visu Jēzus dzīvi un nāvi.

* Ar Dieva tapšanu par cilvēku, tātad, domāts: Jēzū, visās viņa runās, visā viņa pasludinājumā, viņa uzvedībā un likteni Dieva vārds un griba pieņēma cilvēka veidolu: Jēzus visās savās runās un darbos, ciešanās un nāvē ir pasludinājis, manifestējis un atklājis Dieva vārdu un gribu: viņš, kura vārdi un darbi, mācība un dzīve, esamība un darbība pilnīgi sakrita, ir cilvēkā iemiesojis Dieva Vārds, Griba, Dēls.

d. DIEVA ATKLĀSME: saskaņā ar Jauno Derību, no Tēva un Dēla attiecībām nevar rasties kāda mācība par diviem dieviem (biteisms): Dievs ir viens vienīgs un par Dievu nedrīkst vienkārši runāt kā par cilvēku un par

cilvēku nevar vienkārši runāt kā par Dievu. Bet saskaņā ar Jauno Derību nav arī vienkārša identitāte starp Tēvu un Dēlu, kā uzskatīja heterodoksās pirmo gadsimtu strāvas (monarhiānisms, sabeliānisms): Dēls vienkārši nav Tēvs un Tēvs vienkārši nav Dēls. Saskaņā ar Jauno Derību var pozitīvi sacīt:

* paties cilvēks Jēzus no Nācaretes ticīgajiem ir patiesā Dieva reālā atklāsme un šajā nozīmē Viņa Vārds, Viņa Dēls.

Ši Tēva un Dēla atklāsme vienība vispirms skaidri atklāta Jāņa evaņģēlijā: tur Tēvs pazīst Dēlu un Dēls Tēvu, tur Tēvs ir Dēls ir viens: kas redz Dēlu, tas redz Tēvu! Šeit nav ne mitoloģijas, ne mistikas, ne metafizikas, bet tas ir liecīgs un fundamentāls apgalvojums: Jēzus darbībā un personā vienreizējā un galīgā veidā sastopams pats Dievs! Uzticības pilnam, uz Jēzu palāvīgam un ticīgam cilvēkam - neredzami neitrālam novērotājam - Jēzū manifestējas Dievs!

23. SPECIFISKI KRISTĪGAIS KRISTĪGO DIEVĀ IR KRISTUS PATS, KAS VĒSTURISKI IDENTIFICĒJAMS AR JĒZU NO NĀCARETES: "JĒZUS KRISTUS, UN TAS PATS KRUSTĀ SISTS"

a. **VECĀS DERĪBAS DIEVS - JAUNĀS DERĪBAS DIEVS:** pretēji abstrakti nenoteiktajam filozofu jēdzienam par Dievu un savā starpā nesaskanīgo reliģiju Dieva izpratnei Vecās Derības ticība uz Dievu ir konkrēta, noteikta un saskaņota, bet galu galā vēl arī vairāknozīmīga. Tagad mēs varam sacīt:

* pretēji konkrētajai, noteiktajai un atšķirīgajā saskanīgajai, bet tomēr vēl vienmēr daudznozīmīgajai Vecās Derības ticībai uz Dievu Jaunās Derības ticība uz Dievu ir konkrēta, noteikta, saskanīga un vienlaikus vēsturiski viennozīmīga, jo tā personalizējusies vienā cilvēkā.

Jaunās Derības Dievam ir vārds un seja: viņš ir Israēla Dievs, kas tajā pašā laikā ir Jēzus Kristus Tēvs. Jaunajā Derībā Dievs atklājas ne tikai tautas vēsturē, bet vienā atsevišķā vēsturiskā personā, kas pieņēmusi Dieva Dēla vārdu, gribu, mīlestību, miesu.

b. **Specifiski KRISTIETISKAIS:** kas te tika sacīts par Dieva Dēlu, ir nozīmīgi, bet vēl nekādā ziņā pietiekoši, lai varētu izšķirt, kas ir specifiski

kristietisks. Jēzu no Nācetes no toreiz tik daudzajiem herojiem un pusdieviem atšķīra ne tas, ka viņš bija Dievs Dēls - Jēzum Kristus kā Dieva Dēlam helēniski sinkrētāajā Panteonā visnotaļ jādalās ar neskaitāmiem dievu dēliem, varoņiem un ģēnijiem, dievu aplicinātiem ķēniņiem un ķezariem. Jā, kas tad viņu pēc būtības atšķir no visiem citiem? Kādēļ viņu nav iespējams sajaukt ar kādu citu?

* Pāvilam Jēzus Kristus kā "Dieva Dēls" nebija viņa pasludinājumā galvenais, vēl vairāk: "Es negribu starp jums zināt neko citu, kā vienīgi Jēzu Kristu un to pašu krustā sistu." Tātad krustā sistais un dzīvais Jēzus Kristus, pēc Pāvila, ir tas pamats, kas ir jau likts un kas ne ar ko citu vairs nav jāuzceļ. Krustā sistais, kas ir dzīvs, ir ticības pamats un brīvības kritērijs. Jā, viņš ir kristietības viduspunkts, kristietības norma. Kristīgais šajā Dievā nav kat kas vispārējs - taisnība, mīlestība vai žēlastība, jo tas viss un vēl daudz kas cits atrodams jau Vecajā Derībā kā attiecināts uz Israēla Dievu. Nē, kristietiskais šajā Dievā ir kaut kas vēsturisks:

* kristietiskais kristīgo Dievā ir Kristus pats, caur ko ticīgie atzīst Dievu par Tēvu; viņā šis Dievs atklājas ticīgajiem.

Bet kas mūs pasargā no šī Kristus sajaukšanas ar kādiem citiem reliģiskiem vai politiskiem mesijām, kristus figūrām, dieviem?

* Kristietiskais šajā Dievā noteikti ir Kristus, kas ir identisks ar reālo, vēsturisko Jēzu no Nācetes: tātad konkrēti šis Kristus Jēzus.

Bet kas mūs pasargā no šī vēsturiskā Kristus sajaukšanas ar viltusjēzu un dieva tēliem?

* Kristietiskais šajā Dievā - un līdz ar to atšķirīgais kristietībā vispār - ir burtiski, pēc Pāvila, "Jēzus Kristus, un tas pats krustā sistis".

24. SVĒTAIS GARS NAV NEKAS CITS KĀ DIEVS. ŠIS GARS IR DIEVA TAGADNE UN LĪDZ AR TO ARĪ PAAUGSTINĀTĀ KRISTUS TAGADNE TICĪGO DRAUDZEI UN ATSEVIŠĶIEM TICĪGAJIEM: DIEVS IR ATKLĀJIES CAUR JĒZU KRISTU GARĀ

a. KO NOZĪMĒ GARS? Tverami un tomēr netverami, neredzami un tomēr vareni, reāli kā ar enerģiju uzlādēts gaiss, vējš, vētra, dzīvībai nozīmīgs kā gaiss, ko elpojam: tā seno laiku cilvēki daudzveidīgi iztēlojās "Gara" un Dieva neredzamo darbību. "Gars", ebrejiski 'ruah' (grieķiski 'pneuma'), saskaņā ar Radišanas vēsti, ir Dieva "dvesma" vai "vētra", kas iesākumā lidinājās pār ūdeņiem. "Gars" bibliskajā izpratnē ir pretstats "miesai", radītājai iznīcīgajai realitātei. "Gars" ir no Dieva izejošs spēks vai vara: neredzams Dieva spēks un Dieva vara, kas radoši vai graujoši, vedot uz dzīvību vai nāvi, darbojas Israēla radišanā un vēsturē, un vēlāk Baznīcā. Viņš pārņem - vareni vai klusi - cilvēkus, noved līdz ekstāzei atsevišķus cilvēkus vai cilvēku grupas, bieži darbojas ārkārtējos fenomenos, lielos vīros un sievietēs, Mozū un Israēla "soģos", karcivjos un dziedoņos, ķēniņos, praviešos un pravietēs.

b. KO NOZĪMĒ SVĒTAIS GARS? Šis Gars nav, kā tas vārda pēc varētu šķist, cilvēku gars. Tas ir Svētais Gars, Svētais Gars iepretim nesvētajam cilvēku un pasaules garam. Saskaņā ar Jauno Derību tas nav - kā bieži reliģiju vēsturē - kaut kas maģisks, substancionāls, misteriozi pārda-bisks dinamisks fluīds un arī ne animiska burvju vara. Bet gan: Svētais Gars nav nekas cits kā Dievs pats! Dievs pats, jo tas tuvojas pasaulei un cilvēkiem kā tvērējs, nevis lai sevi kāda rīcībā nodotu, bet kā dāvinātājs, un ne kā tverams, bet dzīvības radītājs un arī kā tiesātājs varā un spēkā. Tātad Svētais Gars nav kaut kāds trešais, lieta starp Dievu un cilvēkiem, bet gan Dieva personiskais tuvums cilvēkiem.

c. KO NOZĪMĒ TICĒT SVĒTAJAM GARAM? Tas nozīmē: nemākslotā uzticībā pieņemt, ka pats Dievs man ticībā var kļūt tagadnīgs, ka Viņš kā zēlastīga vara un spēks var valdīt pār manu iekšējo pasauli, manu sirdi, mani pašu. Uz to es varu ticībā palauties: Dieva Garš nav nekāds paverdzinātājs gars, tas nav nekas cits kā Jēzu Kristu pieņēmušā Dieva Gars, Jēzus Kristus Garš. Un, tā kā Jēzus ir Dieva pieņemtais, tad Viņš Garā ir dzīvais Kungs, kas ir mēraukla gan atsevišķam kristietim, gan baznīcas draudzei. Vadoties no šīs mērauklas, iespējams arī garus pārbaudīt un šķirot: neviena hierarhija, nekāda teoloģija, nekādi jūsmotāji, kuri aiziet no Jēzus Kristus un viņa vārdiem, no viņa rīcības un likteņa, atsaucoties uz "Svēto Garu", Jēzus Kristus Garam nevar tuvojties. Jēzus Kristus Garā katrs līdzdalīgais atrod saskaņu, katrs atrod savas robežas!

Ticēt Svētajam Garam, Jēzus Kristus un Dieva Garam nozīmē zināt - un to tieši šodien jāpārdomā, neraugoties uz daudzajām harizmātiskajām un pneumatiskajām kustībām - ka Gars nekad nav manis paša iespējamība, bet

vienmēr Dieva spēks, vara, dāvana. Tas nav nesvētu cilvēku gars, ne laikmeta gars, ne baznīcu gars, ne amata gars, ne jūsmotāju gars; tas aizvien ir Dieva Svētais Gars, kas pūš, kur un kad grib, un kurš nepieļauj kādu mācību vai valdību pretenzijas uz taisnību, nepamatotas dogmatiskas teoloģijas, dievbijīgu fanātismu un neīstu ticības drošību. Neviens - ne bīskaps, ne profesors, ne mācītājs, ne lajs - nevar būt Gara "īpašnieks" vai tā pārvaldītājs. Bet katrs drīkst atkal no jauna viņu lūgt.

Tāpēc saņemot Svēto Garu nenozīmē ļaut pār sevi izplūst maģiskam spēkam, bet gan ļaut sevi satvert vēstīj un līdz ar to Dievam un krustā sistajam Kristum, un tam atvērties. Ticēt Svētajam Garam, Dieva un Jēzus Kristus Garam, galu galā nenozīmē ticēt brīvības garam. Jo tur, "kur ir tā Kunga Gars," saka Pāvils, "tur ir brīvība!" Tā ir brīvība no vainas, bauslības un nāves, brīvība pasaulē un Baznīcā, brīvība darbībā, mīlesūbā, mierpilnā dzīvē, taisnībā, priekā, cerībā un pateicībā. Un tas viss - par spīti pretestībai un spaidiem sabiedrībā, Baznīcā, par spīti trūkumiem un nepilnībām. Bet arī es, tāpat kā neskaitāmi citi nepazīstamie viņu lielajās un mazajās izvēlēs, bailēs, apdraudējums, nojautās un cerībās, šai Dieva brīvībā aizvien atrodu iespējamību jaunai drosmei, atbalstam, spēkam un mierinājumam. Tāpēc jau tagad man un maniem līdzcilvēkiem brīvības Gars kā nākotnes Gars norāda: nevis viņpasaules mierinājums, bet mierinājums tagadnes pārbaudījumos, pasaules ikdienā, līdz pat piepildījuma, par ko Garā mēs esam saņēmuši tikai "ķīlu".

d. TĒVS, DĒLS UN GARS: tas attiecas uz pareizu Dieva, Jēzus (Dēla, Vārda, Kristus) un Gara pakārtotību, kurā atklājas gan dažādība, gan nešķirama vienība. Uz helēniskajiem priekšstatiem pamatotie izskaidrošanas mēģinājumi un no tiem radušies dogmatiskie formulējumi mums šodien ne vienmēr var palīdzēt. Tie, kā jau visi formulējumi, ir saistīti ar savu laiku un vienkārši nav identiski ar bibliskajām pamatnostādņēm. Tomēr tādēļ tos nevajag ātrumā noraidīt. Bet tie nav arī tūlīt jāatkārto līdz. Tos drīzāk jācenšas interpretēt tagadnei, izejot no Jaunās Derības.

Dievs caur Dēlu ir atklājis Garā: ir svarīgi Tēva, Dēla un Gara vienību sajukt kā atklāsmes notikumu un atklāsmi vienībā. Te svarīgi Dieva vienību un vienīgumu nekādā gadījumā neapšaubīt, nenoraidīt Tēva, Dēla un Gara "lomu" dažādību; nenovērsties no "secības" un it sevišķi ne uz mirkli neaizmirst Jēzus cilvēciskumu. Tas ir kristoloģijas jautājums, no kura attīstījās trinitātes jautājums: attiecības starp Dievu un Jēzu iespējams reflektēti, raugoties uz Garu. Kristoloģija bez pneumatoloģijas (mācības par Garu) būtu nepilnīga. Mēs redzējam: Dieva Dēls ir patiesā Dieva atklāsme

patiesajā cilvēkā Jēzū no Nācāretes. Uz jautājumu: kā Viņš var mums kļūt tagadnīgs? atbilde skan: ne fiziski materiālā veidā, arī ne reālā, bet gan Garā. Gara esamībā kā garīgā realitātē. Gars ir Dieva un paaugstinātā Kristus tagadne ticīgo draudzei un atsevišķiem ticīgajiem. Šajā nozīmē pats Dievs caur Jēzu Kristu atklājas Garā.

No redakcijas

Teoloģisku rakstu krājums "Ceļš", pirmais teoloģiskais izdevums pēckara Latvijā, sāka iznākt 1988. gadā vēl samērā neskaidros apstākļos. Tāpēc sākotnēji mums neizdevās pilnā mērā izvērst šī izdevuma koncepciju. Turpmāk "Ceļš" vairs nebūs teoloģisku grāmatu īsu fragmentu apkopojums nebeidzamos turpinājumos. Tāpat kā šajā numurā, mēs publicēsim teoloģiskus darbus gatavā, pabeigtā formā, protams, dodot priekšroku tiem darbiem, ar kuriem fragmentāri jau esam iepazīstinājuši "Ceļa" 1. un 2. numurā.

"Ceļa" 7. laidienā tiks publicēta Rietumvācu teologa Jirgena Moltmaņa grāmata "Teoloģija šodien".